LUND UNIVERSITY

En vänbok till Birgitta Olander : tankar och erfarenheter från f d studenter

Kjellberg, Sara; Carlsson, Hanna; Wiklund, Gunilla; Haider, Jutta; Hanell, Fredrik; Lindh, Karolina; Rivano Eckerdal, Johanna; Sonestad, Patrik; Sundin, Olof

2012

Link to publication

Citation for published version (APA):
Kjellberg, S., Carlsson, H., Wiklund, G., Haider, J., Hanell, F., Lindh, K., Rivano Eckerdal, J., Sonestad, P., & Sundin, O. (Red.) (2012). *En vänbok till Birgitta Olander : tankar och erfarenheter från f d studenter*. (BIVILs skriftserie 2012:1). Lund University.

Total number of authors:
9

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

En vänbok till Birgitta Olander

– tankar och erfarenheter från f d studenter

INSTITUTIONEN FÖR KULTURVETENSKAPER - BIBLIOTEKS- & INFORMATIONSVETENSKAP | LUNDS UNIVERSITET 2012

En vänbok till Birgitta Olander

– tankar och erfarenheter från f d studenter

LUNDS
UNIVERSITET

Redaktörer:

Sara Kjellberg, Hanna Carlsson, Gunilla Wiklund, Jutta Haider, Fredrik Hanell, Karolina Lindh, Johanna Rivano Eckerdal, Patrik Sonestad, Olof Sundin

Institutionen för kulturvetenskaper -
Biblioteks- & informationsvetenskap

BIVILs skriftserie 2012:1

ISSN:1401-2375
ISBN: 978-91-637-1605-8

Tryckt i Sverige av Media-Tryck, Lunds universitet
Lund 2012

Innehållsförteckning

Olof Sundin
Förord 5

Anna Brümmer **11**
Att vara en del i någon annans vision! 13

Ola Tengstam **15**
Från LP-platta till surfplatta – 15 biblioteksår i Malmö 17

Karin Engström **21**
En bibliotekarie i webbranschen 23

Marita Fagerlind **27**
Sagan BIVIL – från metadata till midi-karaoke 29

Anna Åkerberg **37**
Att ha förmågan till förändring 39

Olof Gardell **41**
Framtidens bibl#%&&$arie – don't mention the word 43

Ellen Follin **49**
Rustad för framtiden 51

Jonas Fransson **55**
Birgittas skola 57

Klara Önnerfält och Lotta Davidson-Bask **61**
Ranganathan och en luftmadrass i solen och sen blev vi årets skolbibliotekarier! 63

Eva Kronfält och Hanna Voog **67**
Under BIVIL-trädets krona: Tradition, profession och nya tider 69

Carl Gornitzki **77**
”I thought you said you were a librarian?” 79

Linda Nilsson **85**
En yrkesroll - flera möjligheter 87

Förord

Birgitta Olander har verkligen gjort avtryck i sitt yrkesliv; från tidigt 70-tal fram till idag. I sitt arbete som biblioteksassistent i början av 1970-talet inledde Birgitta en lång och framgångsrik bana inom bibliotekssektorn (Linköping, Uppsala och Lund) och inom biblioteks- och informationsvetenskapen vid Lunds universitet. Det sistnämnda inte minst genom hennes arbete med utbildningen BIVIL (Biblioteks- och InformationsVetenskap I Lund, 1994-2007) och det är detta arbete denna bok kretsar kring. I en inte alltför vanlig kombination av både en professionell och en akademisk karriär har Birgitta betytt oerhört mycket för förändring och utveckling inom biblioteks- och informationsområdet. Kännetecknande för det mod och den företagsamhet som Birgitta har är att hon gick sin forskarutbildning vid University of Toronto där hon disputerade 1992. För detta var innan biblioteks- och informationsvetenskap var en akademisk disciplin i Sverige. Birgitta förstår därför mer än de flesta betydelsen av att institutionalisera biblioteks- och informationsvetenskap i Sverige och hon har också vigt många år av sitt liv till att utveckla ämnet – både som lärare och som forskare.

Bibliotekariers kompetens är en ständigt återkommande fråga för bibliotekssektorn och just den frågan kanske kännetecknar Birgittas professionella och akademiska engagemang särskilt. När vi kollegor för flera år sedan diskuterade vad vi ville göra i samband med Birgittas pensionering framstod därför snart kompetens- och framtidsfrågor inom bibliotekssektorn som det område vi ville belysa. Bibliotekarier har det gemensamt med biblioteks- och informationsvetenskapliga forskare att omvärldens bild av yrket och ämnet många gånger stämmer dåligt överens med det bibliotekarier och forskare gör. DIKs arbete med att formulera och synliggöra bibliotekariers samtida och framtida kompetens innehåller mycket intressant (Arbetsgruppen om bibliotekariens framtida yrkeskompetens, 2011). Rapporten delar upp bibliotekariers kompetens inom sex områden:

- Läsning
- Digitalisering
- Vetenskaplig kommunikation
- Deltagarkultur
- Marknadsföring
- Pedagogik och handledning
- Akademikerkompetens

Rapporten visar hur det under den senaste tiden skett förändringar inom bibliotekariers kompetens. Inte minst utgör Internet en orsak till varför vissa kompetenser hamnat i bakgrunden medan andra tillkommit. Samtidigt framkommer i rapporten att det många gånger är arbetsmetoderna som har förändrats snarare än målen med verksamheten. Som tur är arbetar alla bibliotekarier inte lika mycket med alla dessa ovan nämnda kompetensområden. Och här ligger en nyckel till framgång för utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskapen – att ge studenter möjligheter att fördjupa sitt lärande inom specifika områden samtidigt som en helhetsförståelse utvecklas. BIVIL, som Birgitta var föreståndare för 1994-2006, byggde dessutom på att studenter kommer till utbildningen med tidigare studier i en mängd olika ämnen vilket skapar en viktig och givande kunskapsmässig diversitet bland de studerande.

Birgitta arbetade alltid medvetet med att stärka studenternas professionella självförtroende och tron på sin egen kompetens. BIVIL kännetecknades av problembaserat lärande (PBL) som pedagogisk metod. PBL-metodiken ger studenter en hög grad av frihet att utveckla sin egen kunskap inom tydligt formulerade ramar. BIVIL var en formidabel succé, både inom Lunds universitet och inom biblioteks- och informationsvetenskap nationellt. Söktrycket var mycket högt och studenterna var motiverade och ambitiösa. De antagningsintervjuer som Birgitta, tillsammans med olika kollegor, gjorde med de sökande skapade en ”air” av utvaldhet, som många av skribenterna i denna publikation vittnar om. Idag kan man se f d studenter från programmet på ledande ställningar inom bibliotekssektorn och det är därför ingen överdrift att säga att BIVIL har på ett betydelsefullt sätt har bidragit till att förändra bibliotekssektorn i Sverige.

När jag började arbeta med Birgitta 2005 kom vi ganska snart att tala om vad som skulle hända efter BIVIL. Birgitta hade då byggt upp den mycket framgångsrika utbildningen BIVIL, en utbildning med gott rykte bland både studenter och arbetsgivare. Varför då förändra? Här visade Birgitta en av sina styrkor – en vilja till förändring samt en till synes osentimental inställning till det förgångna. Utbildningar

har i regel ett bäst före datum och det gäller att ha nödvändig framförhållning. I och med Bolognaprocessens krav på europeisk samordning av högre utbildning blev det snart nödvändigt att skapa ett nytt program. En annan styrka, som jag vill lyfta fram, är Birgittas förmåga att vara som lugnast när det blåser som mest; en sannerligen avundsvärd egenskap.

I arbetet med ABM-programmet, som kom att bli arvtagaren efter BIVIL, engagerade sig Birgitta på ett sätt som jag tror är ovanligt. Birgitta kombinerade, precis som hon alltid gör, en känsla för detaljer med en blick för det långsiktiga. Hon hade kunnat dra sig tillbaka, nöjd med sitt arbete med BIVIL, men hon ville också engagera sig i framtiden och i generationsväxlingen. Utan att det behövde diskuteras balanserade hon sitt engagemang på så sätt att hon inte dämpade min och andra kollegors kreativitet och intressen att skapa något delvis annorlunda när ett nytt program skulle utvecklas. Jag kan tänka mig att det inte alltid var så lätt och just därför uppskattar jag det.

ABM-programmet, vars första kull började höstterminen 2008, har byggt vidare på mycket av det som kännetecknade BIVIL. Det är därtill anpassat till högskolereformen 2007 och till omvärldens förändrade förutsättningar. I ABM-programmet väljer studenterna en inriktning mot antingen arkivvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap eller museologi. Den röda tråden från BIVIL till ABM är tydlig. Liksom BIVIL bygger utbildningen på att studenterna tar med sig en lång rad kompetenser och kunskaper från tidigare studier och arbeten och att de sedan förädlar, kompletterar och ibland utmanar dessa genom en biblioteks- och informationsvetenskaplig påbyggnad. Liksom BIVIL har ABM-programmet kapabla, välutbildade och motiverade studenter – antagna till utbildningen bl.a. genom intervjuer – som står sig starka på arbetsmarknaden efter sin examen. Det finns skillnader i profil mellan utbildningarna, såsom att ABM-programmet ger större utrymme åt pedagogiska aspekter, men den stora skillnaden är förstås att i ABM-programmet samverkar inriktningar mot arkivvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap samt museologi.

I arbetet med att utveckla ABM-programmet identifierade vi att de tre sektorerna arkiv, bibliotek och museer i vissa fall stod inför liknande utmaningar som kräver liknande kompetenser. Det gäller inte minst kompetenser i relation till digitaliseringen, verksamhetsutveckling, pedagogiska aspekter, forskningsmetodik och projektledning. I dessa fall skapades därför gemensamma kurser. I andra fall krävs det ämnesfördjupning. Genom att skapa ett flexibelt program där ämnesfördjupande kurser varvas med gemensamma har vi en i vår uppfattning unik, framåtsträvande utbildning där det professionella handlaget förenas med akademisk spetskompetens på masternivå. Jämfört med BIVIL blir studenterna inte mindre förberedda för att arbeta i biblioteks- och informationssektorn, men de är det på ett delvis annat sätt. Jag vill därför uppmana

BIVIL-are som läser detta om följande: När ni träffar en ABM-are från Lund där ute på fältet ska ni veta att ni är nära släktningar. Ni har mycket gemensamt samtidigt som ni är tillräckligt annorlunda för att ni med all rätt ska vara nyfikna på varandra. Till ABM-are vill jag säga: Kom ihåg att BIVIL-are är era föregångare.

Den stora betydelse för biblioteksfältet, och för så många bibliotekarier som arbetar där, som BIVIL har haft kan inte överskattas. När vi kollegor förstod att det faktiskt var allvar att Birgitta skulle gå i pension, och det om inte alltför länge, kom vi nuvarande kollegor ganska snart överens om hur vi ville avtacka henne. Vi hade ett möte på Bishop Arms i Lund för drygt ett år sedan och diskuterade hur vi kunde få fram det på bästa sätt. Att bjuda in en (ibland två) skribent(er) från varje årgång av BIVIL blev resultatet. Vi tog fram klasslistor från alla åren och försökte skapa en bredd av författare så att olika årgångar studenter kombinerades med en bredd av arbetsplatser – i och utanför bibliotek - och befattningar som dessa f d studenter nu har. I denna volym finns därför skribenter verksamma vid folkbibliotek, webbyrå, universitetsbibliotek, skolbibliotek, Bibliotekstjänst, Polismyndighet och som doktorand. Den gemensamma nämnaren är att de alla har gått på BIVIL med det perspektiv som grundlades där, och att de är väldigt duktiga på det de gör. Instruktionerna vi gav skribenterna var fria. Vi uppmuntrade alla att hitta sin berättelse som de ville framföra och att dessa kunde vara mer eller mindre personliga. Vi skrev bl.a. så här i vår inbjudan:

> BIVIL startade som du vet i början av 1990-talet med det tydliga målet att utbilda framtidens bibliotekarie och att därigenom utveckla biblioteksfältet. Det var en framsynt målsättning för ett yrke och en sektor som stod inför en kraftfull förändring. Nu när Birgitta ska gå i pension vill vi som är hennes kollegor i Lund att ett antal före detta studenter hämtar andan och kortfattat reflekterar över sina erfarenheter.

Resultatet har blivit högintressant med ofta personliga betraktelser av de före detta studenternas erfarenheter från BIVIL, från yrkeslivet samt deras förväntningar på framtiden. Vi får läsa såväl bakåtblickande som framåtblickande berättelser. Det professionella möter det privata. Här finns många spännande skildringar som visar på de många olika arbetsplatser en biblioteks- och informationsvetenskaplig examen kan leda till. Det hoppas jag också dagens (och morgondagens) ABM-studenter med inriktning mot biblioteks- och informationsvetenskap kan inspireras av.

Birgitta – när du läser denna skrift hoppas jag att du känner den betydelse du haft för så många människor. Det är ju heller inte enbart dina f d studenterna och alla de människor de kommit i kontakt med i sina yrkesroller jag talar om. Därtill är det ju så att om du inte fått för dig att, likt en orädd nybyggare, starta en helt ny utbildning och ett nytt forskningsämne vid Lunds universitet, skulle jag och mina kollegor inte vara där vi är idag. För detta är vi alla mycket tacksamma!

Nu återstår av detta förord enbart att önska dig lycka till framöver och, inte minst, välkommen tillbaka på forskningsseminarier.

Olof Sundin,
Kollega och professor i biblioteks- och informationsvetenskap

Referens

DIK (2011). *Rapport från arbetsgruppen om bibliotekariens framtida yrkeskompetens*. Stockholm. Hämtad 29 augusti 2012 från http://www.dik.se/sites/dik.se/files/attachments/rapport_bibliotekariens_yrkeskompetens_slutgiltig.pdf

Anna Brümmer

Anna Brümmer gick den första kullen BIVIL 1994-1996 och är idag chef för Lärande Resurscentrum vid Högskolan Kristianstad. Mellan åren 1996-2011 var Anna verksam inom Lunds universitet såsom: bibliotekarie vid Universitetsbibliotekets utvecklingsenhet NetLab, lärare på BIVIL vid Institutionen för kulturvetenskaper, utvecklare och webbredaktör på Vårdalinstitutet och platschef för två av medicinska fakultetens biblioteks- och IT-enheter.

Anna Brümmer

Att vara en del i någon annans vision!

Många som idag betraktas som framgångsrika nämner inte sällan att de lyckats eftersom de bar eller bär på en vision. De talar i termer av att ha ett mål med det de gör, någonting de velat eller vill uppnå. Att använda begreppet vision på detta sätt är ett tecken i tiden. I Nordisk familjebok från 1958 finns begreppet inte med och i Nationalencyklopedin, både från 1996 och 2012, beskrivs endast den religiösa visionen. I Wikipedia år 2012 står emellertid: ”En vision uttrycks oftast som ett framtida tillstånd som man vill uppnå, och behöver inte uppfylla formella krav på realism, tidsbundenhet eller mätbarhet”.[1]

I början av 1990-talet hade Birgitta Olander en vision. Hon såg framför sig en ny typ av bibliotekarie. Hen skulle vara kommunikativ, grupporienterad, IT-kunnig och lockad av verksamhetsplanering, ekonomi och ledarskap. Hen skulle, efter avslutad utbildning, kunna arbeta inom ett bredare verksamhetsområde än en smal biblioteksektor. Tätt knuten till Birgittas vision om profilen på studenterna fanns också en stark tro på den pedagogiska modell som då kallades problembaserat lärande, PBL, och som betonar studenternas eget lärande men tillsammans med andra i grupp. Med denna vision på fickan vände sig Birgitta till Lunds universitet och fick gehör. För att få genomslag och lyckas fånga den typ av studenter som Birgitta tänkt sig tog man fram en antagningsprocess i två steg, först speciella prov och sedan intervju.

Januari 1994 började den första kullen studenter läsa biblioteks- och informationsvetenskap i Lund (BIVIL). Jag hade turen att få vara med och vara en av de första BIVILarna genom att ha uppnått den magiska ribban på proven och genomfört intervjun, den sistnämnda för övrigt ett av de trevligaste rekryteringssamtal jag varit med om, oavsett vilken sida jag suttit på.

Då huserade utbildningen i korridorer på Sparta, datorerna hade inte kommit och vi fick till uppgift att beskriva våra kompetensprofiler i grupp. Lärarna kom från såväl Danmarks Biblioteksskole som från en rad olika institutioner runt om i Lund. Verklighetens praktiker mötte vi under de utmanande fältstudierna.

Något som spelat Birgitta väl i händerna är den pedagogiska utvecklingen, både med PBL som pedagogisk modell och det faktum att informationskompetens och livslångt lärande blev begrepp i vidare kretsar. Båda dessa aspekter har varit viktiga i formandet av oss nya bibliotekarier. Vi drillades i att lära gemensamt och fick förståelse för informationssökandets utmaningar. Som färdiga studenter hade vi med oss erfarenheter, kunskaper och kompetenser för att möta bibliotekens nya utmaningar. Men även den tekniska utvecklingen av Internet, World Wide Web och sociala medier har skickligt fångats upp vid institutionen under åren.

Det sas, fast jag har aldrig efterforskat sanningshalten, att vi var de första biblioteks- och informationsvetare som hade Internet och World Wide Web på schemat. Anders Ardö och Traugott Kock öppnade en värld för oss med ftp, gopher och HTML. Vi talade ämneskataloger och byggde databaser som beskrev konst vid Skissernas museum eller viner. Vi klurade med uppgifter i Excel och diskuterade årsrapporters tråkiga standardtexter. Under Mona Madsens lugna överinseende gnuggades vi i boolska operatorer i Dialog. Vi läste kulturpolitik och gjorde strategiska planer för bibliotek runt om i hela Skåne. Vi arbetade med marknadsföring i praktiken då vi gemensamt tog fram såväl logotyp som ”vår färg” och iförda röda skjortor sedan deltog på Bokmässan i Göteborg med egen monter. Tiden gick snabbt och i januari 1996 lämnade vi in våra uppsatser. Vi var första kullen och med det både försökskaniner och trendsättare. Det var, kort sagt, enormt intensivt, väldigt arbetsamt, tidvis frustrerande men fantastiskt roligt!

Det var då. Sedan dess har många kullar studenter framgångsrikt tagit sig igenom utbildningen och utbildningen har förändrats och förädlats i takt med tiden. ABM-programmet är idag en livskraftig utbildning med forskningsanknytning och ett ”fast” lärarteam.

För att vara framgångsrik krävs inte bara en vision, det krävs dessutom en herrans massa arbete och en nästan obeskrivlig ihärdighet. Birgitta har investerat tid och engagemang och hon har lyckats. Hon har förändrat bilden av vad en bibliotekarie kan vara och är. Hennes arbete har påverkat profilen på en generation biblioteks- och informationsvetare. Om man, som jag, har förmånen att röra sig runt i biblioteksverige så träffar man BIVILare i många olika verksamheter och positioner. Och de är, precis som Birgitta önskade sig, kommunikativa, grupporienterade, IT-kunniga och inte så få sysslar med verksamhetsplanering, ekonomi och ledarskap.

Birgitta har visat att man kan göra sin vision till verklighet och vi är många som beundrar det hon åstadkommit. Det var Birgittas vision men jag är glad att få vara en del av den.

[1] Wikipedia 2012-04-30. http://sv.wikipedia.org/wiki/Vision

Ola Tengstam

Ola Tengstam tog examen på BIVIL i juni 1997. Sedan september samma år har han varit anställd på Malmö högskola. Där har han arbetat det mesta man kan göra som bibliotekarie. Tyngdpunkten i hans sysslor har dock alltid legat på förvärv och katalogisering av både tryckta och elektroniska böcker. Andra områden som upptagit hans uppmärksamhet är frågor som rör biblioteksystem och e-boksdatabaser samt deras relationer till varandra. Under 2012 har han deltagit i ett KB-finansierat projekt med syfte att undersöka hur användarstyrt förvärv av e-böcker (PDA) fungerar som förvärvsmetod för universitets- och högskolebibliotek.

Ola Tengstam

Från LP-platta till surfplatta – 15 biblioteksår i Malmö

Jag började på BIVIL i januari 1995. Vid den tiden talades det allt oftare om att förändringar inom biblioteksvärlden stod för dörren. För egen del reagerade jag först med skepsis mot det jag hörde. Samtidigt kunde jag inte förneka att något höll på att hända. Men intrycket var vagt och jag kunde inte formulera det. Några år tidigare hade de små CD-skivorna ersatt LP-plattorna på Malmö stadsbiblioteks musikavdelning. Och ett tag därefter började det dyka upp datorer överallt.

Strax före starten på BIVIL hörde jag talas om Internet för första gången. Jag begrep inte vad det var, men förstod att det på något sätt handlade om datorer som kopplades ihop med varandra. Däremot minns jag tydligt att tänkte för mig själv: ”Internet verkar oerhört töntigt. Det ska jag aldrig använda!” Jag tyckte mest att det verkade handla om teknik för teknikens egen skull.

Dock ändrade jag uppfattning om Internet ganska fort, och mot slutet av terminen hade jag och tre kursare redan skapat en egen databas. En av uppgifterna den första terminen handlade om att skapa en ”relationsdatabas”. Vår grupp skapade en bas om skånska slott och herresäten. Jag tycker fortfarande att idén var synnerligen relevant. Borde inte Region Skåne kunna finansiera utvecklingen av en sådan databas för biblioteken?

Vi hade många grupparbeten på utbildningen. Några av oss tyckte nog att det var för många. När jag senare började arbeta insåg jag dock hur nyttigt och viktigt det var med grupparbeten, eftersom man på bibliotek så ofta jobbar i projekt och team. Dessutom lärde jag mig att se saker ur nya synvinklar på detta sätt, och hann faktiskt med att ändra åsikt om en del saker jag aldrig trodde jag skulle ompröva.

Min magisteruppsats skrev jag med en kursare och den hade titeln ”Datorn i barnbiblioteket” - Vilken titel på en uppsats, det är 90-tal så det räcker och blir över. När skrevs det senast en uppsats med ordet ”datorn” i titeln? Datorn är numera så självklar i de flesta sammanhang att den knappast kan kvalificera sig för själva titeln i en uppsats.

Men kanske är det dags att vända på perspektivet? Behövs det inte uppsatser och artiklar om de företeelser som fortfarande (till stor del) är oberoende av datorer, och som äger rum inom bibliotekens väggar? Det gäller till exempel utställningar, debatter, författarbesök och läsecirklar. Visst fyller datorerna ofta en viktig funktion även i dessa sammanhang. Men fokus ligger ändå en bit ifrån tekniken. Det är viktigt att påminnas om det ibland.

Under hela BIVIL-tiden var jag övertygad om att min arbetsplats skulle bli ett folkbibliotek där jag främst skulle syssla med skönlitteratur. Dock blev det inte riktigt som jag planerat. Som en följd av olika tillfälligheter erbjöds jag ett månadslångt vikariat på Malmö högskola i september 1997. Mina huvudsakliga sysslor var förvärv och katalogisering.

Vikariatet förlängdes och blev tre månader, som blev ett halvår. Och plötsligt hade jag fast anställning. Mina fördomar mot högskolemiljön försvann redan första veckan. Det visade sig dessutom att studenterna på högskolan läste en hel del skönlitteratur. Både som kurs- och bredvidläsning.

Nästan 15 år senare arbetar jag fortfarande på Malmö högskola och har inte sett någon anledning att söka mig vidare. Det säger säkert något både om mig och om Malmö högskola. Dessutom hänger det nog även samman med att dessa år trots allt inneburit stora och många förändringar på nästan alla bibliotek. På flera sätt är det en annan arbetsplats idag än för bara några år sedan.

Visst stod biblioteken inför påtaglig förändring i mitten av 90-talet, och visst har mycket förändrats. För egen del menar jag dock att det inte har förändrats så snabbt som många trodde, och inte riktigt på det sätt som förutspåddes. Utbudet av e-böcker inom humaniora och samhällsvetenskap är t.ex. avsevärt mindre än vad många journalister tycks tro. En annan viktig fråga är varför det fortfarande nästan inte alls finns några svenska e-böcker med relevans för utbildning och forskning. Eftersom jag ägnar en stor del åt min arbetstid till att fundera på orsaken till detta, och att försöka ändra på saken, ska jag inte fördjupa mig mer i det nu. Men frågan kvarstår.

En förändring som dock har skett är att de flesta högskolebibliotek numera erbjuder personlig handledning i informationssökning, eller ”Boka en bibliotekarie” som tjänsten ofta kallas. Detta är ett komplement snarare än ett alternativ till den mer bekanta och traditionella undervisningen för studentgrupper. Även om handledning inte alls står i konflikt med undervisning, innebär det ändå en viss förskjutning i fokus från grupp till individ i bibliotekens pedagogiska verksamhet.

Som jag ser det är handledningens framväxt en direkt följd av Internet, eftersom det till största delen handlar om att tipsa om relevanta databaser och sökverktyg. På min egen arbetsplats började vi med handledning i större skala 2006. Det innebär alltså att det var först efter tio år med Internet som denna nya pedagogiska verksamhet slog

igenom. Det kan ju verka märkligt att det skulle dröja ett decennium. Men det hänger nog dels ihop med att vi och de flesta andra i början trodde att det skulle räcka med ”sökguider” på våra hemsidor, för att studenter och forskare skulle hitta just det de behövde.

En annan förklaring är sannolikt att handledningen fungerar allra bäst om studenterna omedelbart får tillgång till fulltexten. Det innebär i sin tur att framväxten av stora fulltextdatabaser är en förutsättning. Mitt intryck är att arbetet med handledning är en succé både bland oss bibliotekarier och bland studenter, forskare och lärare. En ren solskenshistoria. Mot denna bakgrund är det märkligt hur lite det talas och skrivs om handledning.

Frågan om vad som förändrats under dessa år är naturligtvis högst angelägen. Men själv finner jag det lika intressant att fråga mig vad som inte har förändrats.

En sak som inte har förändrats är att en hel del människor fortfarande läser och lånar skönlitteratur. Och jag är en av dem. Sommaren 1996 läste jag för första gången Idioten av Dostojevskij, som jag lånat på Malmö stadsbibliotek. I somras läste jag den för andra gången. Även denna gång hade jag lånat romanen på stadsbiblioteket. Eftersom boken berörde mig ännu mer än vid första läsningen är jag övertygad om att jag om 15 år kommer att läsa den för tredje gången. Då kommer jag nog inte att läsa boken i tryckt form. Förmodligen kommer jag inte heller att läsa den på en surfplatta som vi känner dem idag, utan på en framtida typ av platta ingen ännu kan föreställa sig.

Kommer jag att läsa boken på biblioteket? Förmodligen läser jag den delvis hemma, delvis på café och delvis på bibliotek. Som jag alltid har gjort.

Kommer jag att vara omgiven av andra läsande personer på bibblan? Säkerligen. Människor kommer att läsa både skön- och facklitteratur och tidningar och tidskrifter. Och varför skulle de inte vilja läsa i en stimulerande och angenäm miljö precis som idag? Att många av läsarna har bytt ut papper mot platta gör inte miljön mindre viktig.

Dessutom kommer läsarna på biblioteket att få sällskap av folk som tittar och lyssnar på det som syns och hörs på plattan. (Naturligtvis med hörlurar, som även finns att låna)

Kommer de att vara omgivna av bokhyllor? Ja faktiskt. Självklart kommer hyllorna att vara färre, men inte så få som en del debattörer vill tro. Magasinen har nämligen flyttat upp ur jorden och fram i ljuset.

Kommer de läsande, lyssnande och tittande människorna att ställa frågor till oss som fortfarande kommer att kalla oss bibliotekarier? Ja säkerligen. Just idag vet jag inte riktigt vad frågorna kommer att handla om. Men jag är övertygad att vi oftast kommer att hitta svaren, antingen på egen hand eller tillsammans med den som ställt frågan. Även om den personen kanske inte alltid kommer att kallas för ”låntagare”.

När jag själv sitter där en lördagseftermiddag och läser Idioten för tredje gången, har min behändiga lilla platta säkerligen funktioner ingen tänkt på idag. Men det är ändå samma historia och samma furst Mysjkin som talar till mig. Och just då, när jag sveps med av orden och plötsligt befinner mig på gatorna i 1860-talets Petersburg, just då är förändringen från pocketbok till surfplatta bara en detalj i sammanhanget.

Karin Engström

Karin Engström jobbade efter utbildningen ett kort tag på Bibliotekstjänst, med utveckling av deras bibliografiska tjänster, innan hon flyttade till Stockholm och började på Ericsson. Sedan dess har Karin jobbat som konsult inom digitala medier, efter Ericsson på Razorfish och idag på Creuna. På Creuna jobbar Karin som strateg och konceptutvecklare kring digitala medier.

Karin Engström

En bibliotekarie i webbranschen

Jag har aldrig jobbat på bibliotek. (Ja, om man inte räknar det där kvällsjobbet som biblioteksvakt under en termin 1997 på UB2 förstås). Sådär, då var det sagt, lika bra att klara av det direkt. Ändå känner jag mig i själ och hjärta som en bibliotekarie, även så här 14 år efter att jag tog examen på BIVIL. Och ändå var det inte alls så att jag brann för att bli bibliotekarie när jag sökte utbildningen. Snarare började jag känna att jag inte kunde hoppa runt och läsa (roliga) fristående kurser i all evighet, utan behövde läsa något som kanske kunde leda till ett jobb så småningom. Så här i efterhand känns det ju lite nästan lillgammalt när jag, 21 år gammal, redan kände att jag hade slarvat runt med fristående kurser tillräckligt efter mina 4 terminer på littvet och historikum. Jag är nog inget riktigt överliggartypen. Det enda jag egentligen visste då var att lärare, det ville jag inte bli. Så drog jag mig då till minnes den där arbetsmarknadsdagen för humanister jag hamnat på ett år tidigare där en viss Birgitta Ohlander presenterade en ny utbildning som skulle starta i Lund, nämligen en magisterutbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap.

När jag väl hade sökt utbildningen (jag fick läsa en termin historia till i väntan på nästa antagningstillfälle) och varit på både skriftligt prov och antagningsintervju fanns det dock plötsligt inget jag hellre ville än gå den där utbildningen. Det verkade ju så himla roligt och helt rätt för mig! Det var oerhört frustrerande att vilja något så starkt och inte kunna göra något åt det minns jag. Och ganska nytt för mig, de kurserna jag hade pluggat var det inga större problem att komma in på. Nåväl, jag kom ju in, tredje årskullen på BIVIL.

Bibliotekarieutbildningen var, jämfört med de fristående kurser jag läst tidigare, väldigt mycket hårt jobb. Det hade säkert de andra kurserna kunnat vara också, men man kunde också klara sig med en mindre mängd arbete, det var rätt mycket upp till var och en. På BIVIL, där vi hela tiden jobbade i grupp, fick man anstränga sig mer. För att hinna med alla deadlines, och för att inte resten av gruppen skulle bli lidande. Just detta visade sig ju vara en bra förberedelse för mitt kommande yrkesliv som konsult, där det ständigt kommer nya projekt och projektmedlemmar. Som man också måste

komma överens med, en annan, ny insikt från BIVIL: det kommer att finnas människor man inte går så bra ihop med, men ibland måste man ändå lära sig att få det att fungera.

Det jag framför allt fick med mig från BIVIL var dock dels en stark identitet och stolthet som bibliotekarie men också en stark känsla av att vi kunde jobba i princip var som helst. Det där uppfattar jag så här i efterhand som Birgittas vision, en framtid där bibliotekarier och deras kunskap skulle kunna komma till nytta i många olika typer av roller och organisationer. För mig blev det ju också precis så. Under tiden på BIVIL hade jag vaga idéer om att jag ville jobba på ett vetenskapligt bibliotek eller möjligen ett företagsbibliotek. Efter min examen jobbade jag ett drygt år på BTJ, men sen var det självförtroendet från utbildningen som gjorde att jag vågade söka en tjänst som informationsarkitekt på Ericsson. I kombination med en framsynt chef som hade fått upp ögonen för att det var bra att anställa bibliotekarier som informationsarkitekter var det nog detta som gjorde att jag hamnade som webbkonsult i Stockholm. På det viset halkade jag alltså in i webbranschen, lite för sent (eller på fel ställe) för att få uppleva den allra största yran, innan IT-bubblan sprack, men fortfarande tidigt nog för att få jobbet utan i princip någon erfarenhet alls. Bara två år senare var det nästan omöjligt att få ett jobb som mitt utan erfarenhet alternativt utbildning inom området. Då var branschen inte alls ny längre, och det fanns gott om folk som hade webberfarenhet och det poppade upp olika utbildningar inom informationsarkitektur/informationsdesign och dylikt lite varstans.

I början var det faktiskt mina kunskaper i katalogisering och klassifikation (som ju inte kändes så hippa under själva utbildningen) som gav mest trygghet och som jag hade mest nytta av. Det där strukturerade tänkandet man får med sig var mycket användbart när det gällde att skapa ordning och sammanhang för nya webbplatser. Men när jag väl kommit in på det spåret har utbildningen, som det väl ofta blir, efter hand spelat mindre och mindre roll. Det jag fortfarande har nytta av är nog ändå resultatet av hela min utbildning på universitetet, metoder och ett kritiskt förhållningssätt. Som konsult kan det också i vissa sammanhang vara ett plus att dra fram att man är utbildad bibliotekarie. T ex om man jobbar med kunder inom offentlig verksamhet. Eller bara som ett samtalsämne (en s k conversation starter). Fast i vissa andra sammanhang är det snarare ett minus.

Jag har alltså fortsatt jobba inom den här branschen, det betyder 13 år i webbranschen i år. Frågan jag numera ställer mig allt mer är "Hur gammal kan en webbkonsult egentligen vara?". När jag började var snittåldern väldigt låg, men nu har jag kollegor som är över 50, så jag gissar att jag har några år kvar. Och det är bra, jag vill ju inte riktigt sluta jobba som konsult. Jag är nästan beroende av omväxlingen man får där, med ständigt nya projekt, människor och branscher. Sant eller inte är jag lite rädd

för den enformighet jag ofta ser när jag är ute på olika företag eller organisationer som konsult.

Jag är glad och lite stolt att jag fick vara med i det här sammanhanget. Dels har det varit värdefullt att få stanna upp och reflektera över mitt yrkesliv efter utbildningen och dels känns det som en fin möjlighet att få hylla Birgitta. Om inte hon hade satt sin prägel på BIVIL är det mycket möjligt att min yrkesväg sett helt annorlunda ut.

Marita Fagerlind

Marita Fagerlind jobbar som kommunikatör och systemutvecklare på UB Tornavägen vid Lunds universitet. Marita samordnar marknadskommunikationen för ca 30 bibliotek och arbetar med webb, trycksaker och evenemang. Hon har tidigare arbetat som gränssnittsdesigner och webbredaktör på BTJ samt drivit eget företag med fokus på webb och marknadskommunikation.

Marita Fagerlind

Sagan BIVIL – från metadata till midi-karaoke

Året var 1996 när de första tankarna började gro. Efter alldeles för många år på diverse intressanta enstaka kurser på universitetet arbetade jag som biblioteksassistent på Lunds stadsbibliotek och trivdes väl hyfsat med det, men ville något annat, något mer. Spännande saker var i görningen. Det fanns något som hette Internet och e-mail och man anade en framtid bortom Microfiche och datumstämplar.

Då hörde jag talas om BIVIL. Redan från början var det något mytomspunnet över utbildningen. Skräckhistorier om intervjuer och prov florerade. Jag hörde talas om en färgstark kvinna vid namn Birgitta Olander. Jag läste om PBL och tänkte att det här nog skulle kunna passa mig. Det var dags att knyta ihop säcken och faktiskt ”bli någonting”. Jag var aldrig riktigt säker på att jag verkligen ville bli just bibliotekarie, dock trivdes jag i bok- och biblioteksvärlden och förstod att det via BIVIL fanns möjligheter att göra annat som hade med information att göra. Kanske rentav något som hade med Internet att göra. Det kändes diffust men intressant.

Att forcera porten till BIVIL var inte lätt. Jag förstod att det var ett nålsöga man skulle igenom. För mig, som tidigare mest roat mig med resor och fester och lättsamma studier, var det en utmaning att försöka mig på något krävande, något som var ”på riktigt”.

Det skriftliga provet har jag diffusa minnen av. Intervjun minns jag glasklart. Den, hade man ju hört talas om, skulle vara något tredje graden-liknande. Jag minns min nervositet. Mina ben skakade under cykelfärden mot Sparta. Så pass mycket att jag krockade med en annan cyklist, dock utan att ådra mig några större blessyrer.

Tre personer deltog under ”förhöret”. Du Birgitta, Bodil och en person som då var en ganska högt uppsatt bibliotekspersonlighet och denna dag på besök på BIVIL. Hon önskade delta som bisittare och jag samtyckte. Jag minns att jag blev pressad under intervjun, men också att jag argumenterade för mina åsikter. Och min nervositet blåstes bort av den delvis trivsamma stämningen samt det faktum att jag ofta går igång på provokationer och ger mig sjutton på att ta mig igenom pressande situationer med

flaggan i topp. Långt senare fick jag av en händelse veta att bisittaren inte fann mig lämplig som BIVIL-kandidat. Tack och lov höll inte du och Bodil med om detta! Sagan BIVIL kunde börja!

Det hände mycket spännande, komiskt och magiskt på BIVIL. Jag minns grupptentan där vi fick i uppdrag att spåna om bibliotekens framtid och trevande diskuterade oss fram till läsplattor och mobila bibliotekstjänster. I denna inte alltför avlägsna forntid var det endast en person i klassen som ägde en mobiltelefon, så hela diskussionen kändes overklig och flummig. Men idag är vi där!

En annan händelse (som jag egentligen helst vill glömma) är Exceluppgiften i datorrummet på Sparta. Vi satt som små vilsna varelser timme ut och timme in och klurade på kolumner, diagramtyper, formler och autofyllfunktioner. Förvirrad som man blev råkade jag, av alla, skriva ut ca 600 excelark på skrivaren som stod och tuggade halva natten. Skrivaren befann sig inne på själva institutionen (och inte i datorsalen), så misstaget uppdagades inte förrän kommande dag. Jag blev lite uppläxad av dig och tänkte att nu dömer Birgitta ut mig som evigt korkad[1].

Efter en termin på Sparta flyttade BIVIL till Kulturanatomen. Detta var sannerligen ett lyft. Allt var rent, fräscht och vackert till skillnad från den gråa Spartabunkern. Fast i källaren slog en doft av formalin emot oss. Där, fick vi veta, satt en anatomiprofessor[2] kvar sedan Anatomens dagar. Han vägrade flytta på sig och tilläts fortsätta med sin verksamhet de år han hade kvar till pensionen. Tydligen hade han några möss som ”husdjur” och jag föredrar att låta bli att tänka på vad han gjorde med dem. I klassen diskuterades att skriva en deckare på temat. Intrigen skulle innefatta en försvunnen och sedermera mördad prefekt[3].

Vi hade en delkurs som rörde marknadsföring av bibliotek. Jag (och de andra i gruppen) förstod inte alls vad detta skulle tjäna till. Vi ansåg det lite fult att försöka ”pracka på användarna reklam”. Nu ler jag åt min rörande okunskap. Än mer komiskt ter det sig i och med att jag idag jobbar med kommunikation och marknadsföring i biblioteksvärlden.

Verksamhetsplanering var ännu en, ur många aspekter, minnesvärd delkurs. Denna spretiga och bråkiga tid! Det var svårt för dig och övriga pedagoger att förmedla vad som förväntades av oss och svårt för oss att genomföra uppgiften på ett

---

[1] Men jag tror du kom över det . I alla fall hoppas jag det. Det har du väl??

[2] En ”galen” sådan.

[3] Jag tror du låg ganska risigt till Birgitta ;)

tillfredsställande sätt. Det blev en del dramatik. Hur det än var med denna uppgift så minns jag tydligast den styrka du visade när du ställde dig upp inför oss alla och naket och ärligt bad om ursäkt och utan omsvep erkände dina svagheter. För oss, som såg dig som en superkvinna, var det omvälvande. Det var ett stort och magiskt ögonblick som tog andan ur oss.

Det var dags att ta itu med databasuppgiften. Mumindalen var vårt tema och jag roade mig med att färglägga Muminmammans förkläde och Snorkfrökens pannlugg i ett program som hette Photoshop. Just dessa till synes banala små övningar, gav mig en stark skjuts mot det jag gör idag. Bildredigering är något av det jag allra helst sysselsätter mig med och Photoshop är mitt favoritprogram alla kategorier.

Vi hade också en länksamlingsuppgift som för vår del innefattade att hitta all upptänklig information om barnprogram från 70-talet och länka till dem. Mest minnesvärd var förstås ”Vilse i pannkakan”, som föranledde sedvanligt bråk huruvida programmet borde föräras epitetet lysande eller ses som ett svårartat barndomtrauma[4].

Att bygga webbsidor och lära känna html förhäxade mig. Att knäcka koden (bokstavligt talat) gjorde mig euforisk. Jag satt i timmar i datorsalen och flöt omkring bland taggar, fontstorlekar och cellvidder. Denna magi som uppstår när man hittar ett uttryckssätt som passar en alldeles osedvanligt bra. Och just under denna tid, då man precis började förstå att webbsidor kunde vara så mycket mer än svart text och blåa länkar mot grå bakgrund. Man anade Internets möjligheter.

Min allra första webbplats föddes där, i datorsalen. Jag tror jag satt en hel natt. Jag kunde inte gå hem. Färger, sjöhästar, lager, cellspacing[5], Al Frescofilter[6], klonstämplar och… flow! Jag insåg att jag gjorde något som inte så många hade gjort. Kanske ingen! Flera av mina kursare sa att jag borde jobba med webb efter BIVIL. Jag undrade om det verkligen kunde finnas en sådan fantastisk framtid! Drömmen föddes där.

För att skaffa yrkeserfarenhet och dryga ut kassan under studietiden tog jag jobb på UB. Där fick jag mig tilldelad den oförglömliga titeln Lolitavärd[7]. Jag fick en fin röd skjorta[8] med texten ”Lolitavärd” på ryggen och kastades ut i databasernas underbara och

---

[4] Jag argumenterade självklart för epitetet lysande! Storpotäten rules!

[5] Märk väl, detta var under tabell-eran, nu tämligen utdöd. I alla fall i seriösa kretsar.

[6] Ett väldigt töntigt filter, tycker jag idag.

[7] På tal om Lolita (som ju sedermera bytte namn till det mindre laddade Lovisa) så gjorde kära Ludvig en sökning i AltaVista för att ta reda på mer om Lolita. Han blev dock lite nervös och tämligen generad över svaren sökmotorn gav :)

[8] Som jag tyvärr har gjort mig av med :(

förvirrande värld. Passen kunde vara mycket intensiva, då begreppet och funktionen ”användbarhet” på den tiden knappast var uppfunnet och databaserna svårgenomträngliga och i vissa fall direkt användarfientliga. Dock var detta en lärorik erfarenhet.

Så småningom var det dags att ta sig an den stora slutgiltiga uppgiften: att skriva D-uppsats. Den första tiden kantades av motgångar. Bland annat hade jag ett stort och förfärligt gräl med vår dåvarande handledare[9]. Du dök upp lagom när jag satt och grät i matsalen. Sättet du nystade upp vad som hänt, bekräftade mig och mina argument och hur du sedan ringde och redde ut situationen med personen glömmer jag aldrig. Du stod på min sida. Det betydde mycket för mig!

Efter denna incident fick vi alltså börja om från början. Gunilla och jag satt på Malmö stadsbibliotek och spånade som galningar efter ett nytt ämne. Vi bläddrade i tidskrifter, sökte på nätet och diskuterade. Plötsligt snubblade vi över ordet metadata. Detta hade Jörgen Eriksson från NetLab föreläst om och vi förstod att metadata var något nytt och spännande som förband biblioteks- och informationsvärlden med Internet. Och det var utan tvekan Internet vi ville skriva om. Metadata fick det bli! Närmare bestämt The Dublin Core Metadata Standard. Du, Jörgen och Colm blev våra handledare. Du ledde in oss på realistiska vägar när vi var på väg att flippa ut, testade om våra frågeställningar höll och triggade vår kreativitet. Ibland blev diskussionerna heta. Jag kan fortfarande se din roade min när jag mycket ivrigt argumenterade för det jag trodde på. Och motargumenten jag förväntade mig uteblev. Istället sa du ”Det köper jag!”. I det ögonblicket kände jag att du trodde på mig och detta gav mitt självförtroende en stark knuff framåt.

Det blev många och sena kvällar med slit i datorsalen, då vi trängde in i den främmande världen av DC-kvalifikatorer, interoperabilitet, Z39.50-protokoll och granularitet. Ibland tröttnade vi och hängav oss åt midi-karaoke tills professorn i idé- och lärdomshistoria kikade in och undrade vad det var för galningar som satt och skrålade på institutionen mitt i natten[10].

Gunilla och jag besökte NetLab[11] och pratade med våra handledare Jörgen Eriksson och Colm Doyle. Där fick vi också stifta bekantskap med några andra personligheter. En av dem höll, under sin lunchpaus, en spontan och synnerligen

---

[9] Du vet vem, och jag måste tillägga att vi idag står på mycket god fot med varandra.

[10] Gissa om vi skämdes?

[11] Heligheternas helighet.

komplex föreläsning för oss om elementnamn, mappning, semantik o.s.v. samtidigt som han med god aptit högg in på ett sju skivor högt torn av kassler och *en* liten potatis. Detta hade vi mycket roligt åt. Dock var det svårt att hänga med i diskussionen och jag minns att jag kände mig så bortkommen på NetLab att jag lovade mig själv att aldrig jobba där.[12]

Framtidsfabriken[13], bara några år innan den stora IT-bubblan sprack, var väl ungefär det coolaste och mest mytomspunna man kunde tänka sig. En dag fick vi en förfrågan om vi ville komma dit och föreläsa om metadata. Det var stort och ofattbart! Vi tassade vördnadsfullt in i denna överjordiskt moderna, coola miljö, där unga, hippa IT-människor svepte omkring som halvgudar. Dock hade de hippa IT-människorna väldigt mycket att göra, varför endast tre av dem deltog på vårt noggrant förberedda föredrag. Dessa tre hade *också* väldigt mycket att göra och pratade därför i sina hippa mobiltelefoner större delen av föredraget. Dock var det en intressant erfarenhet och en sorts lärdom att fortsättningsvis inte vara fullt så vördnadsfull inför hippa IT-människor.

Några fester hann vi också avverka på BIVIL. Roligt hade vi! Flera av oss i klassen höll på med musik och ett litet BIVIL-band bildades. Jag på sång, Per och Per på gitarr och Svensson/Bolinder på ukulele[14]. Du berömde mig och min sångröst efter uppträdandet och det kändes betydelsefullt. På avslutningsfesten busade Per F och jag med dig. Inför hela församlingen blev du kallad till ett tredje graden-liknande förhör med en naken glödlampa framför ögonen. Vi grillade dig ordentligt! Men denna gruvliga hämnd för den ångestladdade antagningsintervjun, gick du självklart igenom med högburet huvud.[15]

Och till slut tog sagan BIVIL slut (nästan). Vad skulle hända nu? Jag ville inte arbeta i en informationsdisk på ett ”vanligt” bibliotek, så mycket visste jag. Jag fick höra talas om att BTJ ville ha några studenter på timmar som skulle arbeta med att utvärdera det nya biblioteksystemet Book-IT. Jag kastade mig på telefonen och ringde Boris Zetterlund på BTJ System, men alla platser var redan upptagna av andra Bivilare som också kastat sig på telefonen. Jag tiggde och bad att de skulle anställa även mig och Boris lovade att höra av sig om något dök upp. Dagen därpå ringde han faktiskt och

---

[12] …och se hur *det* gick? ;)

[13] Ännu en helighet.

[14] Jag vill minnas att den var tämligen ostämd.

[15] Du går nog också igång på provokationer!

meddelade att de ville ha med mig. Mina första stapplande steg på karriären hade tagit fart.

Efter denna lilla övning blev jag tillfrågad om jag ville fortsätta på BTJ System med att sammanställa systembeskrivningen till Book-IT. Självklart tackade jag ja. Detta var en synnerligen utmanande uppgift för en nyutexaminerad bibliotekarie. Direktiven var inte glasklara, men jag kämpade mig igenom processen och faktum är att än idag kan man återfinna delar av mina formuleringar bland hjälptexterna i Book-IT.

Under halvåret jag jobbade med Book-IT utlystes en tjänst som redaktör för databasen NetSök på BTJ. NetSök var en tjänst med kvalitetskontrollerade webbresurser. Detta var på den tiden då man trodde att länksamlingar skulle kunna generera inkomster[16]. Tjänsten som databasredaktör var som klippt och skuren för mig, tyckte jag. Jag sökte och fick jobbet.

Att arbeta med NetSök var omvälvande för mig. Jag minns att jag inte kunde förstå att man faktiskt kunde få betalt för att utföra detta fantastiskt roliga jobb. Det innebar också frekventa resor med utbildningar och konferenser. Ett helt nytt liv tog form och jag växte som människa. Jag märkte att det jag lärt mig på BIVIL fungerade i arbetslivet. PBL var en bra grund att stå på! Jobbet var omväxlande, utmanande och framåtsträvande. Gemenskapen på BTJ var fin och speciell. Jag kände mig uppskattad och var totalt hög på mitt arbete. Mina vänner blev ganska trötta på mitt tjat om att jag var så lycklig över att få gå till jobbet varje dag.

Och sagan BIVIL (som ännu inte var riktigt över) hade för mig det lyckligaste av alla slut. En dag, när jag var på jobbet, ringde nämligen du Birgitta och berättade det ofattbara: att vår uppsats, som vi slitit med och våndats över, hade vunnit Collijnpriset! *Vår* uppsats hade blivit utsedd till den bästa i Sverige inom ämnet Biblioteks- och informationsvetenskap år 2000! Det var så stort att jag hade svårt att ta in det. Jag sprang euforisk omkring på BTJ och berättade för alla som ville höra, och min chef kramade mig och min ännu högre chef gav mig fast anställning och höjde min lön[17].

Och sedan bar det av till Stockholm och Svensk biblioteksförenings årsmöte och presentation av uppsatsen och nervositet och lycka och fest och mina gamla kollegor från Lunds stadsbibliotek var där och sa, ”titta vad hon har gjort, det lilla livet” och mina BTJ-kollegor som var på plats var så stolta över mig. Och bisittaren från intervjun

---

[16] Man hade fel!

[17] Fast om jag tänker efter hände nog inte detta förrän jag hotade med att söka en utlyst tjänst på NetLab som var som klippt och skuren för mig.

(som inte tyckte att jag platsade på BIVIL) var där och jag har väl sällan känt mig så odödlig och drabbats så hårt av hybris som denna dag!

Det har runnit mycket vatten under broarna sedan dess. Under mina elva år på BTJ fick jag prova på många olika saker. Roligast och mest utvecklande var att bli delaktig i systemutvecklingsprocesserna. Under flera år utvecklade jag grafiska användargränssnitt och ansvarade för användbarhet samt kodade html och css. Jag fungerade som en ”översättare” mellan verksamheten och programmerarna. En roll som jag trivdes väldigt bra med och som uppskattades av samtliga parter. Största delen av min tid på BTJ var verkligen minnesvärd och bra.

Ett tag provade jag också på min dröm om ett eget företag och specialiserade mig på webbutveckling och marknadskommunikation. Det var mycket lärorikt, men jag uppdagade tämligen snart att jobbet som egenföretagare inte var något för mig. Ensamheten och det faktum att många arbetsuppgifter rörde bokföring, offerthantering och fakturering fick mig att återgå till min tjänst på BTJ.[18]

Idag arbetar jag på UB Tornavägen[19] på Lunds universitet. Trots min besvärjelse att aldrig jobba på NetLab hamnade jag alltså på dess efterträdare. Jag är kommunikatör för universitetets spretiga biblioteksnätverk och detta är en synnerligen utmanande arbetsplats. Något sätter dock igång mig under sådana omständigheter. Kanske påminner det mig om den känsla jag hade när jag satt i ett litet rum på Sparta och genomgick tredje gradens förhör. Jag blir levande.

Kära Birgitta! Vad har BIVIL betytt för mig? BIVIL förändrade mig. Från en tämligen osäker och lite ostrukturerad ung kvinna till någon som började tro på sig själv och sin förmåga. Jag lyckades bli det jag ville. Jag fick jobba med webben, formgivning, information och kommunikation, användbarhet, kod, layout och nu även trycksaker. Och genom PBL lärde jag mig att lita på min förmåga att ta reda på det jag behöver veta och vila i den vetskapen.

Och så fantastiskt det var att få lära känna dig! En kvinna som gör verklighet av sina drömmar. En kvinna som inte ber om ursäkt för sin styrka. En godsint, humoristisk och ödmjuk kvinna med idel överraskningar i sin personlighet och som jag faktiskt känner mig besläktad med. En kvinna som såg min potential och fick mig att släppa fram den och tro på den. Du är en av mina få förebilder och jag blir synnerligen och innerligen glad när jag tänker på dig!

---

[18] Kollegor är en bra uppfinning!

[19] Som tidigare hette Biblioteksdirektionen som tidigare NetLab uppgick i.

Anna Åkerberg

Anna Åkerberg arbetar sedan examen från BIVIL på Stadsbiblioteket i Malmö. För närvarande är hon samordnare för frågetjänsten Bibblan svarar och projektledare för "Ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek". Anna har tidigare arbetat med bland annat lärande och webbtjänster på Informations- och lånecentralen, varit ansvarig för Information Europa och arbetat som bibliotekarie på Humaniora och Samhällsavdelningen.

Anna Åkerberg

Att ha förmågan till förändring

"Nej, internet har vi bestämt oss för att vänta med". Det hade fattats ett strategiskt beslut på huvudbiblioteket i den skånska kommunen. För besökarna skulle det finnas en modemuppkopplad dator men i informationsdisken var användandet av internet ännu överflödigt.

Det här var 1999 och jag och två BIVIL-kursare var ute på det som kallades fältstudier, ett slags kortpraktik. Jag minns att vi under de här besöken på olika bibliotek pendlade mellan oro över att inte räcka till i våra kommande professionella roller och besvikelse över en biblioteksverklighet som ibland inte motsvarade de högt ställda förväntningar vi hade. Nu var vi i chock. Inget internet? På utbildningen pratade vi ju om att yrket och uppdraget var så förändrat att vi kanske borde byta ut b-ordet som förde tankarna till böcker och istället kalla oss informationsspecialister eller cybrarians men här tyckte man alltså att det gick att göra jobbet enbart med hjälp av de fysiska samlingarna.

I en tid när treåringar hänger på Youtube, när det blivit ett statement att inte ha ett Facebook-konto och när vi lever våra liv i sådan omfattning på nätet att "nedkopplad" blivit ett begrepp för att illustrera ett avvikande tillstånd framstår bibliotekspersonalens beslut som fullständigt obegripligt, men även då var det uppseendeväckande märkligt.

På flertalet bibliotek var det däremot vanligt och av de flesta i personalen betraktat som rimligt att ha strikta regler för internetanvändningen. På Malmö stadsbibliotek fanns det i början av 2000-talet skyltar vid datorerna med texten "Endast för informationssökning", vilket betydde att till exempel chatt och e-post var strängt förbjudet.

Senare i mitt arbetsliv har jag många gånger funderat över de där bristerna på framsynthet och vad de bottnade i. Varför begränsade och höll man emot utvecklingen istället för att bejaka och följa?

Varför tog inte bibliotekarierna de chanser som fanns till att förstå mer om internets möjligheter? Tänk om man varit nyfiken och satt sig bredvid besökarna för att fråga vad de gjorde vid sina datorer. Då hade vi tidigare kunnat förstå de sociala delarna

av webben, användarnas behov, våra framtida uppgifter och insett vilka nya kompetenskrav som skulle komma att ställas på oss.

Jag tror att mycket beror på att biblioteket länge, även av bibliotekarier, definierats av våra lokaler, vårt material och av våra verktyg. De tidigare bibliotekarieutbildningarna fokuserade på de praktiska färdigheterna, biblioteksshantverket, istället för på förståelse av uppdraget och dess utförande. Med ett sådant synsätt riskerar nya definitioner av bibliotek, nya sätt att använda biblioteksrummet och nya verktyg uppfattas som ett hot mot biblioteket som idé och mot personalens identitet. I värsta fall kan personalen komma att värna mer om de arbetsuppgifter man lärt sig att utföra än om medborgarnas behov.

Även om många av oss lämnade utbildningen med en osäkerhet gällande vad vi egentligen kunde och vad arbetsgivarna förväntade sig av oss upplever jag att den utbildning vi fick på BIVIL rustade oss för att uppfylla de olika bibliotekens uppdrag i en föränderlig omvärld

En akademiserad utbildning som fokuserade mer på analys och förhållningssätt än på biblioteksarbetet som hantverk gav oss en metakompetens med inbyggd förmåga till förändring som behövs på dagens folkbibliotek. Den tror jag underlättar för att kunna fatta strategiskt rimliga beslut i samklang med omvärlden där vi inte identifierar oss själva eller låter oss identifieras av våra byggnader eller våra verktyg utan av vårt samhälleliga uppdrag.

Mycket har hänt och min uppfattning är att de flesta idag inser att ett bibliotek inte är en ö och att ett folkbibliotek behöver vara en proaktiv och integrerad del av det samhälle man verkar i för att kunna fullfölja sitt uppdrag. Färre definierar biblioteket enbart som ett fysiskt rum för samlingar av pappersböcker och fler bjuder in användarna till att delta i utformningen av biblioteksverksamheten.

Det ger hopp. Precis som det gjorde att förra året bli inbjuden att diskutera bibliotekens möjligheter till dialog på digitala arenor med en väldigt entusiastisk personal på samma bibliotek där vi gjorde fältstudier för tretton år sedan.

Olof Gardell

Olof Gardell jobbar på Biomedicinska biblioteket i Göteborg med kundservice och undervisning. Större delen av sin yrkesverksamma tid har han tjänstgjort på Hulebäcksgymnasiet i Mölnlycke som gymnasiebibliotekarie. Under de åren har Olof också skrivit två böcker vars syfte är att främja användandet av noveller i undervisningen.

Olof Gardell

Framtidens bibl#%&&$arie – don't mention the word

När jag började Bivil 1999 diskuterades namnet på utbildningen en del, Biblioteks- och informationsvetenskap. Vi var faktiskt ett par stycken som aldrig skulle ha kommit på tanken att ens söka till den utbildning som fanns i Borås under institutionsnamnet Bibliotekshögskolan. Jag vet inte vad det var vi var rädda för, den regniga staden, konkurrensen med det stora antalet B&I-studenter eller osäkerheten i att lämna den bekväma ankdammen Lund? Det jag vet är att det sätt som Bivil marknadsförde sig lockade oss som initialt hade en släng av beröringsskräck med namnet bibliotekarie. En av den första tidens lekar på rasterna mellan föreläsningar och gruppövningar var att hitta på nya namn som man kunde presentera sig med på fester för att slippa det mossiga b-ordet: informationsarkitekt, informationsmäklare, cybrarian, information retrieval engineer, …

Bortsett från det omogna i att börja en verklig förändring med ett namnbyte kan man ändå ställa sig frågan om vi hade rätt i något avseende? Finns överhuvudtaget framtidens bibliotekarie eller kan det rent av vara en anakronism? För att ta reda på detta gör jag som en god Bivil-student en undersökning i sju steg utifrån fallbeskrivningen "Är framtidens bibliotekarie möjlig med Bivil som bas?"

Steg 1 Klargöra termer och begrepp

Framtiden är aldrig densamma. Det vi i kullen Bivil 99 såg som framtiden för tretton år sen är till viss del historia idag. För oss som för många andra yrkesgrupper är förändringen det man känner igen varje gång man utvärderar ett verksamhetsår. Om man som bibliotekarie ogillar förändring som tillstånd är både nuet och framtiden förknippat med olust och innebär ständiga konflikter med verksamhetens mål och

mening. Framtiden som begrepp är alltså intimt sammankopplat med förändring. Det hade varit storartat att kunna skriva utveckling istället men då förutsätter man en kontinuerlig förbättring och det kan nog ingen verksamhet med en gnutta ödmjukhet hävda. Fråga de tidigare Saab-anställda eller varför inte en eller annan forskningsgren som trott sig vara framtidens hopp men nu sorteras in under vetenskapens stickspår och endast förekommer i museala sammanhang.

Bibliotekarie – "person som har vård om ett bibliotek", som är ett "(ordnadt) förråd af litteraturalster, särsk. böcker". Så står det i Svenska akademiens ordbok och här är det kopplingen till böcker som de senaste decennierna skapat mest osäkerhet. Ska bibliotekarien vara en given förkämpe för boken eller är det förrådet av litteraturalster, med en fri tolkning själva informationen och inte dess bärare, som skrået ska fokusera på? (här styr jag subtilt begreppsdiskussionen så att det andra ledet i akronymen Bivil, information, inkluderas). Att ha vård om ett ordnat förråd av information är nog en tillräckligt bred definition så att både entreprenörerna i Dieselverkstadens bibliotek och de som ömt bevarar universitetsbibliotekens rara bokskatter ska kunna fortsätta läsa den här texten.

Steg 2 Identifiera problem

Begreppsdiskussionen ger mig möjlighet att formulera följande problemställningar:

Vilka förändringar i framtiden kommer att påverka bibliotekarieprofessionen mest? Med en Bivil-examen i bakfickan, är då bibliotekarieprofessionens bas både tillräckligt bred och tillräckligt tydlig så att förändringarna varken kommer marginalisera eller urholka den?

Steg 3: Producera idéer

För steg tre och fyra har jag tagit hjälp av en gammal fin basgrupp från min årskull som jag samlade till ett digitalt utbyte av idéer. Vi som 1999 var framtidens bibliotekarier, hur har vår utbildning rustat oss för att möta förändringarna, vilka är styrkorna och vilka brister har vi kunnat upptäcka? Utbildningens innehåll och mål borde ju motsvara idén om vad framtidens bibliotekarie ska kunna.

Ett begrepp dominerar fullständigt svaren i diskussionen om kompetensbeskrivningen, förmågan att se biblioteksverksamhet utifrån ett helhetsperspektiv. Oavsett om man arbetar inom folk-, skol-, högskole- eller sjukhusbibliotek delar man insikten att bibliotekarierollen kräver ett övergripande synsätt och erkännandet att Bivil gett oss verktygen att jobba på det sättet. Vidare betonas vikten av förmågan att jobba med ett problembaserat förhållningssätt, att utmana sig själv och våga pröva nya lösningar. Till sist framhålls också PBL-metodens betydelse som arbetsform, erfarenheten av ett samarbeta med ett påtvingat urval av kursare, inte bara de man själv skulle välja utifrån gemensamma preferenser och synsätt.

Det finns också en baksida, det vi inte fick möjlighet att lära oss inom kursplanens ramar. Tålamod föreslog någon. När ni skrattat färdigt skulle jag ändå vilja framhålla denna egenskap och lyfta den till en färdighet som kan vara avgörande i förändringsarbete. I ett sammanhang där verksamhetskulturen och den professionella identiteten präglas av trygghet genom gamla beprövade arbetssätt möter de som driver förändringsarbete ofta skeptiska och motsträviga medarbetare. Vill man ändå genomdriva förändringar finns huvudsakligen två handlingsalternativ, hårda bandage där man pekar med hela handen eller tålamod där små steg med goda exempel får tjäna som mild övertalning. De övriga bristerna som gruppen upplevt i sin yrkesverksamhet spretar åt olika håll (önskemål om mer systemvetenskap, ledarskapsträning och organisationsadministration) vilket möjligtvis är ett tecken på att utbildningen fokuserat på det väsentliga då man inte kan tillgodose djup inom alla möjliga aspekter av yrket. En något mer anmärkningsvärd brist framfördes också, specialisering inom informationskompetens!

Steg 4: Generera hypoteser

Vad innebär då framtiden när man skärskådar samhällets behov av bibliotekarier? Hypotesgenereringen delades upp i en positiv och en negativ del, möjligheter och hot. Teknikutvecklingen ses enbart som en möjlighet. Den kan skapa förutsättningar till bättre service, nya arenor och bredare kontaktytor med bibliotekens användargrupper. En annan hypotes har en tydlig politisk dimension där skol- och utbildningspolitiken skulle kunna lyfta fram bibliotekariens betydelse för ett samhälle där kunskapsutveckling är en grundläggande framgångsfaktor. Inom politiken ser flera i gruppen också en tydlig trend som innebär ett hypotetiskt hot mot en stark bibliotekarieprofession. Om kortsiktiga ekonomiska värden får styra politiken och premiera starka särintressen som inte behöver ta hänsyn till bredd och uthållighet för

offentligt finansierad verksamhet riskerar stora delar av biblioteksverksamheten i Sverige utarmas och därmed marginalisera bibliotekarieprofessionen.

Steg 5: Formulera inlärningsmål

Om man matchar idéerna om vad en Bivil-bibliotekaries styrkor och svagheter består av med de möjligheter och hot som framtiden uppvisar borde man i den skärningspunkt som uppstår finna framtidens bibliotekarie. Det måste alltså vara inlärningsmålet för denna studie.

Steg 6: Inhämta kunskap

Ett urval av tillgängliga studier om bibliotekarieprofessionen och framtiden visar på vissa intressanta tendenser. Ingenstans listas specialistkompetenser inom särskilda aspekter av yrket som till exempel katalogisering, tesaurusbyggande eller sökmetodik. Överallt talas det om förmågan att förhålla sig öppen till användarnas behov och samhällets kunskapsutveckling. Detta leder bibliotekarien vidare till vitt skilda ämnesområden som juridik, pedagogik, systemvetenskap och organisationsteori. I Dik-förbundets rapport om bibliotekariens framtida yrkeskompetens från 2011 tillförs också en "särskild kompetens som behövs i lärande organisationer […] akademikerkompetens." Den kännetecknas av humanistens förhållningssätt till lärande och termer som holism, metaperspektiv, kulturell förståelse men också av en hög grad av ledarskapskompetens. Detta betonas också i den omfattande studien *The Future of Human Resources in Canadian Libraries* (2005, The 8Rs Research Team) där ledarskapskompetens lyfts fram som en av de viktigaste pusselbitarna för bibliotekarieprofessionen och dess möjlighet att framstå som ett attraktivt och betydelsefullt utbildningsalternativ. En möjligtvis mer anmärkningsvärd aspekt av akademikerkompetensen som den formuleras i Dik-rapporten är att den inbegriper sociala färdigheter som relationella och kommunikativa element.

Även om 2.0-tillägget börjar spela ut sin roll som framtidsmarkör är innehållet fortfarande högaktuellt för den nära framtiden och det förhållningssätt till användarna som avses. I artikeln "The contemporary librarian: Skills, knowledge and attributes required in a world of emerging technologies" (2010, Partridge et al.) finns en

litteraturöversikt med utgångspunkt i studier som berör begreppet Bibliotekarie 2.0. I fokus för de flesta studierna är bibliotekariens relation till användaren och rollen inbegriper bland annat att följa användarna till deras egen arena och ha kul på vägen dit. Att vara öppen för förändringar och pröva nya grepp och verktyg blir då en självklarhet. Bibliotekarien som den givna auktoriteten och myndig guide i en snårskog av klassifikationer och kataloger är ett minne blott.

Steg 7: Problemlösning

Framtidens bibliotekarie finns egentligen inte. Bibliotekariens historiska koppling till tryckt information går helt på tvärs med en värld som förlitar sig alltmer på digitala lagringsmedia. En annan motsägelse mellan teori och praktik är yrkets närmast totala beroende av offentligt finansierade tjänster under 2000-talets marknadsekonomisk-politiska hegemoni vars doktriner manar till hårdbantning av offentlig sektor. Detta beroende borde omöjliggöra en ljus framtid för professionen bibliotekarie. När man dessutom i sin ansträngning att vara efterfrågad tränger sig in på kompetensområden som tillhör andra akademiska discipliner borde det inte heller vara realistiskt att tänka sig bibliotekarien som en profession med framtidsutsikter.

Men. Backa bandet ett par decennier. Utvecklingen av Bivil och dess systerutbildningar verkar ha kommit i rätt tid för att med akademisk tyngd bredda professionsbasen och tydliggöra behovet av kompetenta bibliotekarier för en positiv samhällsutveckling. Utbildningens betoning av förändringsberedskap och viljan att gripa sig an nya utmaningar kombinerat med en skärpning av det akademiska förhållningssättet matchar resultatet av studierna om kunskapssamhällets framtida behov så väl att denna undersökning du precis läst borde misstänkas för akademisk ohederlighet. En kritisk granskning skulle verkligen vara på sin plats. Var vänder man sig då? Kanske biblioteket erbjuder hjälp …

Referenser

Partridge, H., Menzies, V., Lee, J. & Munro, C. 2010. The contemporary librarian: Skills, knowledge and attributes required in a world of emerging technologies. *Library and Information Science Research*, vol. 32, no. 4, pp. 265-271.

Ingles, E. B. (2005). *The future of human resources in Canadian libraries.* [Edmonton, Alta.], 8Rs Canadian Library Human Resource Study.

Ellen Follin

Ellen Follin, examen från BIVIL 2002. Efter avslutade studier var siktet inställt på en retur till e-handelsbranschen. Det blev istället skolbibliotek och föräldraskap, en angenäm omväg. Ägnar sig vid sidan av sitt arbete i små portioner och i sakta mak åt fördjupade studier i digitala tjänster. Sedan sommaren 2011 arbetar Ellen på BTJ.

Ellen Follin

Rustad för framtiden

> ”Tänk er tio år framåt i tiden. Det är fest på Kulturanatomen i Lund, en återträff för er som i år tar examen från BIViL. Vad pratar ni om? Vad arbetar ni med? Vilka är de stora frågorna i biblioteksverige? Biblioteksvärlden?”

Ungefär så var en av de uppgifter som vi ställdes inför under utbildningstiden formulerad. Vi skulle, som utbildningens metodik genomgående bjöd, arbeta i grupp. Exakt vad vi svarade minns jag inte men helt säkert var det med utförliga resonemang kring bibliotekariens yrkesroll och bibliotekets roll i samhället, så konkreta som vår då ringa erfarenhet tillät.

Diskussionen rymde rimligtvis också ”något digitalt”. Men det som för tio år sedan benämndes ”ny teknik” (datorer) var ett ganska redskapsfixerat begrepp och inom det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet vilade fokus fortfarande i stor utsträckning på mediernas (nya) materialitet och hur de skulle beskrivas snarare än på användarens möjligheter med dem som konsument och producent. Hur skulle vi kunna förutspå bibliotekets eller bibliotekariens roll i sammanhanget?

Tio år är en digital evighet. Återkommande under utbildningen var emellertid just frågan om bibliotekets och bibliotekariens roll. Det var alltid initierade diskussioner och resonemang som fördes utifrån olika, samtliga relevanta perspektiv, men för mig alla lika hypotetiska. Och jag undrade liksom aldrig. När jag sökte till BIViL var min syssla förlagd till inköpsavdelningen vid en av Sveriges största och första internetbokhandlar. Det var stökigt i de virtuella hyllorna, svårt att hitta men jag anade, hoppades och trodde att det fanns sätt att bringa reda och att BIViL visste hur. Förnimmelsen av min barndoms vidunderliga kärlek till bibliotek visade i viss mån vägen och jo, naturligtvis lockade möjligheten att knyta ihop min akademiska säck. Fragmentariskt och atomistiskt till en början, visst, men under utbildningstiden skapades sammanhanget, blev konturerna allt tydligare och, banalt må det låta, växte kärleken till professionen fram.

Kort efter den efterlängtade och minnesvärda examensdagen i Lunds universitetsaula anmälde jag mig till Arbetsförmedlingen. Jag fick snart veta att det inte var frågan om vad jag *ville* göra utan vad jag *skulle* göra. De frågor jag förberett och min skriftliga redovisning av vad jag dittills gjort var minst sagt överflödiga och orden som sammanfattade vår sorgliga session bra bedrövande:

> ”De ska väl ente va’ nånna problem for en så grann tös att hitta nåt att sysselsätta saj me’!”

Åhå. Men jobben, var fanns de? De inom den privata sektorn, de vi var klippta och skurna för? Kanske var mitt konsekventa ratande av erbjudande om extraknäck på ”riktiga”, läs folk- och forskningsbibliotek, förhastat, ambitionen att hitta något på egen hand bara naiv?

Halvhjärtat sökte jag en tjänst som dokumentalist (trots att jag var osäker på vad det var) men så fick jag via BIViLs e-postlista nys om ett jobb som stavades ”mediepedagog”. Förförd av rubriken sökte jag tjänsten och plötsligt var jag skolbibliotekarie.

Skolbibliotekarie

Det är ännu lite oklart varför jag fick jobbet. Min färggranna ansökan i form av en broschyr räckte kanske som alibi för den kreativitet som efterlystes i annonsen. ”Kul med nån som gjort lite annat” nämndes också under anställningsintervjun. Till det räknades att gå i fjällen, frivilligengagemang och att bo utomlands. Någon pedagogisk erfarenhet, särskild kunskap om eller för all del intresse för barn eller skola hade jag inte. Jag uteblev från de båda studiebesöken på skolbibliotek som arrangerade inom ramen för utbildningen. Förvissad om att jag aldrig skulle komma i kontakt med den sortens verksamhet sparade jag mina krafter till annat.
Försök det här:

Utveckla en verksamhet samtidigt som du, ensam i din yrkesroll, formulerar och förklarar den för dina kollegor. Och din chef. Och din chefs chef. På ditt första jobb.

Svårigheten i uppdraget som skolbibliotekarie var inte det vardagliga arbetet i sig. Den var att i ständig minoritet och i ett till synes statiskt underläge arbeta långsiktigt med verksamhetsutveckling.

Trots allt ville jag mer och så småningom fick jag möjlighet att arbeta kommunövergripande. Skolbiblioteksfrågor blev skolutvecklingsfrågor om än fortfarande i ett sammanhang en bra bit ifrån det nu gällande obligatoriet om skolbibliotek för alla.

Mitt arbete med skolbibliotek var lärorikt och utvecklande men, påminde jag mig själv om emellanåt, inte det jag tänkt och när jag under en studieresa med kollegor fick frågan vad jag gjorde ”förut” kunde mitt uppriktiga svar bara bli:

”Det här.” Idag arbetar jag på ett företag som är den ledande leverantören av medieprodukter och informationstjänster för bibliotek i Sverige. I praktiken innebär det arbete med olika urvalstjänster, inköpsvägledning och marknadsföring av medier. Men mer. Det förutsätter en förståelse för bibliotekets uppdrag och förutsättningar. Sammanhanget. Varför behöver biblioteken just det här just nu? Åt vilket håll blåser de bibliotekspolitiska vindarna? Vilket väder blir det i morgon? Hur var det igår?

På BIViL såddes fröet till mitt professionella självförtroende. Det som står pall för den – visserligen i min mening aningen hypokondriska – identitetskris som biblioteket och bibliotekarierna ideligen påstås genomlida. Det som ger modet att våga nya vägar i biblioteksverige, förstå och vilja möte de utmaningar som finns just nu, tio år efter vår framtidsspaning. Och de som väntar i morgon.

Innerligt tack för det, Birgitta. Jag värdesätter det något oerhört.

Jonas Fransson

Jonas Fransson är doktorand vid Det Informationvidenskabelige Akademi i Köpenhamn. Han har tidigare arbetat som bibliotekarie vid olika bibliotek vid Lunds universitet och som gymnasie- och folkbibliotekarie i Ronneby. Sedan 2003 har Jonas periodvis undervisat i informationssökning vid BIVIL och ABM.

Jonas Fransson

Birgittas skola

I skrivande stund är det tio år sedan jag var mitt uppe i studierna på BIVIL. För min del är cirkeln sluten. Jag är tillbaka i en liknande miljö och i en liknande roll. Nu som doktorand vid Det Informationsvidenskabelige Akademi i Köpenhamn. Akademin är troligen fortfarande mer känd som Danmarks Biblioteksskole, hemvist för Pia Borlund, Annette Skov, Niels Ole Pors och andra gästföreläsare på BIVIL. Min dagliga kontext är akademisk, men denna text om min tid vid BIVIL är personlig och bygger på minnen av situationer och känslor. Perspektivet i texten skiftar mellan ett historiskt studentperspektiv och ett mer nutida doktorand-/lärarperspektiv. Temat som utvecklades i texten under skrivandet är ambivalens. En ambivalens inför BIVIL som utbildning, biblioteks- och informationsvetenskap som ämne och biblioteksvärlden i stort. Men också ämnets ambivalens till sig självt och till den vetenskapliga världen. Akademiseringen av ämnet pågår fortfarande.

Mitt första möte med BIVIL var det skriftliga provet som alla fick skriva, urvalsprocessen inför intervjun. Sedan kom den, intervjun. Det är den första rollen jag minns Birgitta i, den som intervjuare och *gatekeeper* under antagningen. Själva intervjun var lite mer hårdkokt än jag var förberedd på. Jag hade inte funderat så mycket på till exempel bibliotekens framtid, utan tyckte att det lät som en intressant utbildning och visste att den hade gott rykte. Det var med blandade känslor som jag lämnade intervjun. Intervjun hade varit intensiv och jag visste inte vad jag tyckte om det hela. En kursare och sedermera kollega har berättat att hon blev intervjuad före mig, och eftersom hälften av de intervjuade kom in så tänkte hon ”om inte han (dvs. jag) blir antagen så blir jag det”. Hon hade rätt. Det var inte bara jag som var ambivalent utan även Birgitta & co eftersom jag blev förste reserv, men med plats på utbildningen före uppropet.

Att inte bli vald som en av de 32 antagna gav mig en sund distans till BIVIL. I den lite uppiskade stämningen när det gällde närvaro och aktivitet under utbildningen tog jag ibland det lite lugnare och prioriterade bort mindre intressant undervisning såsom barnbibliotek och bokprat. I efterhand kanske det inte var helt rätt val från min sida eftersom jag varit filialansvarig på folkbibliotek med stora inköp av barnlitteratur, kontrakterat barnteatrar och bokpratat om barnböcker. Det sistnämnda är inte min

paradgren, men det har givit nyttiga erfarenheter. En del av anledningen till att jag tog mig en del friheter var den ovan nämnda ambivalensen, men också min förvissning under utbildningen om att jag skulle jobba med information och IT, inte barn.

Under BIVIL-tiden hade Birgitta många roller: lärare, utbildningsansvarig, handledare och examinator. Som student var man utvald men samtidigt ålagd att följa påbuden uppifrån i form av krav på närvaro och aktivitet. Jag upplevde Birgitta som både kompetent och kunnig och mig själv som novis. Under utbildningen var den rollfördelningen helt naturlig, men på något sätt sitter den kvar. För mig, idag som doktorand, upplever jag samma sak. Jag är juniorforskare och Birgitta seniorforskare. Men även när jag haft rollen som ämnesansvarig bibliotekarie vid HT-biblioteken och mött Birgitta har det varit svårt att inte automatiskt underordna sig av gammal vana. Det är det flera som vittnat om, och jag tror inte det beror på Birgittas hållning till oss som bibliotekarier utan något som sitter djupt i oss som före detta studenter. Tvärtom så har Birigitta nog alltid sett oss, studenter och före detta studenter, som mer kompetenta än vad vi själva gjort.

BIVIL var en lyckad blandning av vetenskap och förberedelser för arbetslivet. Utbildningen innehöll ett bra urval av forskningen i biblioteks- och informationsvetenskap, tillsammans med föreläsningar av praktiker utifrån. Det var lite av varje, många relevanta pusselbitar som man själv fick foga samman. Nackdelen var att jag upplevde att det hela kändes fragmentariskt. Men det speglar också biblioteks- och informationsvetenskap som ämne, ett splittrat ämne utan kärna, eller med många kärnor beroende på hur man väljer att se på det. Som student i början på 2000-talet upplevde jag ämnet som lite trevande, men samtidigt på frammarsch och växande på ett självklart sätt i informationssamhället. BoI hade många tillämpningar och skulle erövra världen. Nu, tio år senare, är vägen inte längre så rak. Ämnet har tagit olika riktningar på olika institutioner och kampen för överlevnad pågår ständigt. BIVIL har blivit en del av en masterutbildning i ABM (Arkiv, Bibliotek och Museum). Utbildningen vid IVA i Köpenhamn heter numera *Informationsvidenskab og kulturformidling*. Där har biblioteket har försvunnit ut ur både utbildningens och skolans namn. Ett annat exempel är att i Berlin, vid Humboldt Universitetet, har utbildningen fått en inriktning mot digitala bibliotek. Innehållet i BoI-utbildningarna är aldrig självklart utan omförhandlas ständigt. Men någonstans tror jag Birgitta hittade en vinnande formel, en formel som fungerade väl under 90- och 00-talen, före Bolognaprocessen. En tid då biblioteken var i behov av en ny sorts bibliotekarie. Och de nya bibliotekarierna från BIVIL fick ett bra professionellt självförtroende, ett självförtroende som oftast var teoretiskt underbyggt.

En viktig del i det professionella självförtroendet var det pedagogiska upplägget med problembaserat lärande (PBL). Personligen är det främst PBL-sessionerna som jag

saknar från BIVIL-tiden. Jag vet att många inte saknar PBL, men för mig som en ”abstrakt tänkare” enligt Kolbs inlärningstest (testet vi gjorde första dagen på utbildningen) var det för mig den största behållningen. Det akademiska diskuterandet, dryftandet, finns det inte plats för i arbetslivet. Biblioteksarbetet är service och processinriktat, ibland individuellt och ibland i grupp, men alltid väldigt målinriktat. Undervisning och undervisningsförberedelser kräver effektivitet. Forskarstudierna, som jag nu är mitt uppe i, ger utrymme till diskussion, men det blir oftast monologer eftersom det är ett soloprojekt, en lång personlig lärprocess.

I BIVIL01 hade vi god sammanhållning, i alla fall som jag uppfattade det. Givetvis var det inte friktionsfritt, men jag “missade” alla konflikter och mindre välfungerade grupper under mina år. Gruppen har blivit ett professionellt nätverk, vi är flera som håller kontakten via personliga kontakter och sociala medier. Jag har varit kollega med tre kursare på tre olika bibliotek vid olika tidpunkter. Samtidigt återkommer minnen av en lätt sluten tid vid BIVIL. Stora delar av studietiden utanför de schemalagda aktiviteterna tillbringades med grupparbeten och i jakt på litteratur, tid till reflektion saknades. Indirekt blev vi drillade i ansvarstagande, hög grad av närvaro, samarbete och lojalitet mot framtidens bibliotek. Urvalsprocessen tillsammans med undervisningsformen som byggde på närvaro gav studenter med hög motivation, vilket resulterade i hög genomströmning på utbildningen. Jag tror avhoppen varit få, har man en gång valts ut så fullföljer man, trots eventuell ambivalens.

Ambivalensen gör också det hela mer intressant. För mig krävs det lite motstånd för att jag ska bibehålla intresset och engagemanget. Det gällde BIVIL som utbildning, men gäller också BoI som forskningsfält och verksamheten i biblioteksvärlden. Det var i spänningsfältet mellan tradition och förnyelse, mellan teori och praktik, som jag tror BIVIL hamnade, eller placerades, rätt. Vi bivilare blev rustade att ta oss an små som stora utmaningar i yrkeslivet. Och trots att utbildningen bara var två år så har jag upplevt att den förberedde mig även för forskarstudier i ämnet. När jag var ny som doktorand i Köpenhamn var jag rädd att mina BoI-kunskaper skulle stå sig slätt mot mina danska doktorandkollegors fem år av BoI-studier i bagaget. Men överlag har jag stått mig bra i konkurrensen Det enda jag ibland saknat är bättre kunskaper i *information retrieval* och bibliometri. Men det är inte någon lundensisk brist, utan mer ett utslag av ämnets inriktning i Sverige.

Jag har bara en diffus uppfattning om hur det gick till när BIVIL startades. Givetvis var det många personer inblandade, men Birgitta var tongivande. Det är inte för inte som BIVIL kallades för *Birgittas skola* av somliga på Universitetsbiblioteket (även kallat UB1 och UB Helgonabacken). Epitetet misstänker jag var värdeladdat på många olika sätt, förhållandet var ambivalent. Men ytterst ser jag det som en eloge. Jag kan tänka mig en *Jonas skola* någon gång i framtiden.

Klara Önnerfält och Lotta Davidson-Bask

Klara Önnerfält och Lotta Davidson-Bask var kursare på BIVIL och tog examen 2002. De blev sedan arbetskamrater på Norra Fäladens skolområde i Lund där de utvecklat ett gott samarbete. Klara arbetar på Backa- och Lovisaskolan som är två låg- och mellanstadieskolor. Lotta jobbar på Norra Fäladens bibliotek och Fäladsgården som är en högstadieskola. 2009 delade de priset som Årets skolbibliotekarie och 2011 blev Norra Fäladens skolområde utsett till Årets skolbibliotek. Dessutom fick Lotta Framtidsspanarpriset tillsammans med Josefin Andersson för deras magisteruppsats och Klara har fått BTJ:s läsfrämjarstipendium för sitt arbete med bokråden på skolorna.

Klara Önnerfält och Lotta Davidson-Bask

Ranganathan och en luftmadrass i solen och sen blev vi årets skolbibliotekarier!

En gång BIVIL:are, alltid BIVIL:are! Denna skara av biblioteks- & informationsvetare som även vi är stolta över att tillhöra. Stolta över att vara utvalda! Det är ofrånkomligt att starta i själva urvalsprocessen, detta trauma som vi bearbetade kontinuerligt under utbildningens gång för att vara klara lagom till nästa stora trauma: Uppsatsen! Vi var de som hade klarat oss genom nålsögat, vi som kunde styra upp ordningen på utställarna på en mässa och som slutligen klarade av att inte bli förbannade under intervjun. Vi var de utvalda och vi kände från dag ett att det fanns höga förväntningar på oss. Höga förväntningar hade vi också på oss själva, på kursarna och utbildningen. Vi skulle inte bli besvikna. Forskningen visar också att den stora framgångsfaktorn i skolan är just högt ställda förväntningar. Att det finns någon som tror att man ska kunna prestera bra. Och prestera gjorde vi… så mycket vi hann med på fyra terminer!

När vi gick in i vår magisterutbildning i Biblioteks och informations-vetenskap, var en av de första sakerna vi fick lära oss att det inte var en yrkesutbildning. Samtidigt var vi många som skrapade upp våra sista CSN-pengar för att kunna knyta ihop alla enstaka kurser till något som det skulle gå att söka jobb på. Första terminens djupdykande i vad ett bibliotek och en bibliotekarie egentligen är, var steg ett i den process som skulle förvandla ett gäng arkeologer, några spridda kulturvetare, en och annan trött vårdjobbare och en halv präst till… Informationsspecialister? Bibliotekarier? Biblioteks- och informationsvetare? Själva blev vi precis som drygt hälften av våra kursare, lite otippat, fullfjädrade skolbibliotekarier. Varje dag, och dessa kan se väldigt olika ut för en skolbibliotekarie, det kan vi försäkra, har vi nytta av det vi lärde oss under tiden på BIVIL. Vad var det då för magisk process vi genomgick? För en process var det från dag ett. Noga planerat lotsades vi runt i de olika delkurserna genom

föreläsningar, diskussioner, uppgifter, skriftliga och praktiska arbeten, fältstudier, studiebesök, tentor och annat. Allt baserat på ett aktivt och kollektivt lärande.

Sa Birgitta någonsin ”Det som inte dödar det härdar”? Och om hon sa det, menade hon det eller skojade hon bara? Kanske var det redan under den första föreläsningen som Birgitta lärde oss att det fanns ett språk som vi snart skulle behärska allihop, ett språk som skulle knyta oss samman och samtidigt utestänga det stora flertalet av våra medmänniskor. Vi skulle lära oss att tala flytande bibliotekariska. I början kändes det exotiskt att slänga sig med termer som hyllvärmare, booleska operatorer eller inre tid, men efter ett tag flöt det på utan att vi reflekterade. Redan andra terminen kunde vi skratta åt ett riktigt härligt signum. Och skratta gjorde vi mycket under Elsbeths föreläsningar. Det var hon som introducerade oss i nätets utbud av härligt nördig bibliotekshumor. Det händer att vi letar upp något riktigt kul amerikanskt klipp då och då när vi har våra skolbibliotekarieträffar och njuter av den sanna delade glädjen över bibliotekarier som kör bokvagn i formation till tonerna av Wagner. Vi kommer heller aldrig att glömma bilden som Bodil manade fram av luftmadrassen och solstrimman som fick inleda avsnittet om strategisk planering. Även föreläsningarna om Maslows behovstrappa har etsat sig fast. Det går sällan en vecka utan att man förundras över hur bra det faktiskt stämmer och vilken nytta vi har av att förstå mekanismen bakom människans behovstillfredsställelse och hur härligt olika behov kan krocka ibland.

BIVIL, Maslow och luftmadrassen lärde oss att aldrig ta för givet att de som vill utnyttja bibliotekets tjänster vet hur det fungerar eller vet hur de ska formulera sig. Vi lärde också att arbetet ska innehålla humor och glädje, att det blir lite roligare om det går att skratta mitt i allt allvaret som kringgärdar kunskapsorganisation och kulturpolitik, att personalens och kundens behov inte alltid är synkade och att bibliotek är något som ska vara i ständig rörelse.

Under utbildningen fick vi kontinuerligt besök av föreläsare från den så kallade verkligheten. På så sätt fick vi inblick i en mängd olika sidor av biblioteks- och informationsfältet. Det spände från informationsförsörjningen på Karolinska Institutet till den på Gunnesboskolan och grundskoleelevers första stapplande steg i informationssökning. Det föreläsarna hade gemensamt var att alla var specialister med ett brinnande intresse för just sitt område. Exempelvis kan vi nämna föreläsningen med Gunilla Herdenberg, i skrivande stund Riksbibliotekarie, dåvarande chef för Folkbiblioteken i Lund. Hon inledde med att säga: ”Grattis till att ha valt världens roligaste yrke!” Det var sant. Det hade vi gjort.

En stor och mycket viktig del av vår utbildning, denna magiska process, var basgruppsarbetet. Det var det som band samman alla delar till en helhet. Vem glömmer någonsin sin första basgrupp? Och den första basgruppsuppgiften? Där skulle vi lösa

gåtan med ketchupen som stod mellan diskmedlet och ... ja vad var det nu... Vi lärde oss problemlösning den hårda vägen. Basgrupperna lärde oss att kunna samarbeta med alla och att leverera i tid. Faktum är att vi fortfarande arbetar i basgrupp. Ibland består den av bibliotekarierna på skolområdet, ibland av ett arbetslag med lärare, ibland elevgrupper, ibland av andra skolbibliotekarier i kommunen, regionen, jorden, vintergatan…

En annan del av BIVIL som etsat sig fast som ett minne för livet är datasalen. Vad ska vi säga om datasalen? Denna varma omslutande organism som fullkomligt slukade oss i sitt fuktiga sköte. Tänk trettio personer som ångestsvettas över databasen Dialog samtidigt! Eller under kursen i kunskapsorganisation när Patrik lotsade oss genom bygget av en biblioteksdatabas. Hur var det nu med det där flödesschemat? Alla grupperna redde i alla fall ut det till sist. Det var stundtals febril aktivitet där inne och i ett hörn stod skrivaren och knattrade lite stämningsfullt långt in på nattskiftet.

Från höstterminen 2011 gäller en ny skollag i Sverige där det lagstadgas att elever ska ha tillgång till skolbibliotek. Detta har satt nytt fokus på skolbiblioteken. I debatten har det bland annat höjts röster för en specialiserad skolbibliotekarieutbildning. En skolbibliotekarie behöver kunna mer om pedagogik, läroplaner och styrdokument, har det argumenterats. Men är inte skolbibliotekarier just bibliotekarier? Lärare är lärare och specialister på pedagogik. Dessutom varierar de specifika förhållandena mellan olika skolor, det som gäller på det ena stället gäller inte på det andra. Den verkligt viktiga kompetensen för en skolbibliotekarie är att snabbt kunna sätta sig in i nya problemområden, kunna samarbeta och samordna. Kanske rent av vara lite av en projektledare. Det är viktigt att kunna höja sig över sin egen yrkesutövning och se skolan, kommunen, elevens utbildning, ur ett större perspektiv. Det var saker som dessa som den magiska processen BIVIL förberedde oss på och som gör att vi nu kan lyckas som skolbibliotekarier. Vi tror inte att en specialiserad skolbibliotekarieutbildning behövs, lika lite som det behövs en bokbussbibliotekarieutbildning eller en läkarutbildningsbibliotekarieutbildning. Vi har redan relevanta utbildningar i biblioteks- och informationsvetenskap.

Dessutom har vi Ranganathans goda ande svävande över oss. Han håller sin hand över oss i vårt dagliga värv och lyser upp vår väg när vi är vilse. Ibland viskar han åt oss att böcker ska användas, att det finns en bok för alla, att vi ska spara kundens tid och slutligen fortsätta att utveckla vårt arbete så att biblioteket kan vara en växande organism.

Eva Kronfält och Hanna Voog

Eva Kronfält tog examen från BIVIL 2005 och har sedan dess inte bara arbetat på platser som BTJ och Berkeley University Library utan även startat en egen firma som webbkommunikatör. I dagsläget jobbar Eva med att hjälpa kunder att skapa, utveckla och gestalta sina koncept genom ord och bild på webben. Är svag för ny teknik och pratar sig gärna varm om konståkning. Hanna Voog tog examen från BIVIL 2006 och har sedan dess arbetat på Lunds universitet. I dagsläget arbetar Hanna på Samhällsvetenskapliga fakultetens bibliotek primärt med att utveckla stöd och service för forskare samt undervisning för studenter på avancerad nivå och doktorander. Är svag för olika referenshanteringsprogram och pratar sig gärna varm om Open Access och korsstygn.

Eva Kronfält och Hanna Voog

Under BIVIL-trädets krona: Tradition, profession och nya tider

BIVIL var ett träd, i alla fall på loggan. Ett träd vars grenar visade sig vara fulla av teoribildningar, mentala bilder av hennafärgade frisyrer, marknadsföringspyramider och träbroscher. I grenarnas förlängning fanns en hägrande framtid i anrika universitetskorridorer, som aktörer och skapare av demokratiska mötesplatser och inte minst som möjliga utforskare av de vita fläckarna på ämneskartan. Vi rör oss där fortfarande, under BIVIL-trädets krona, men med hjälp av en kompass i form av ett problembaserat angreppssätt har vi tagit oss ut en bit och kan titta tillbaka. Detta är vår utblick från, men också tillbakablick på, BIVIL.

Vi gick olika år, hade olika andledningar till att söka BIVIL och valde helt olika vägar som biblioteks- och informationsvetare efteråt. Ändå hittar vi gemensamma nämnare i våra val av studieämne och de vägar vi tagit efter utbildningen. Syftet med vår tillbakablick är att visa vad BIVIL stod för i våra ögon och vad BIVIL gav oss för färdigheter. Vi vill belysa, vad vi ser som, utbildningens bitvis ”dubbla ansikte” när det gällde att erbjuda en akademisk examen som hade en fot i en stark yrkesidentitet. En yrkesidentitet till vilken många traditionella idéer och grundkompetenser kopplas. Vi menar att man kan se hur några av de kompetenser vi utvecklade under utbildningen är en del av just en spänning mellan traditionen, ”professionen" och professionaliseringen av biblioteks- och informationsvetare.

Del 1) Vår bild av BIVIL- Det ”traditionella” yrket och den ”nya” examen

BIVILs antagningsförfarande, där en avgörande del bestod av en intervju, var inte helt olik en anställningsintervju. Antagningsförfarandet gav en tydlig bild av att det krävdes

något ”speciellt”, om än outtalat, av morgondagens biblioteks- och informationsvetare. Det ryktades om att man inte borde avslöja om man ”bara” ville arbeta med traditionella biblioteksuppgifter. Faktum kvarstår dock att många av oss på BIVIL faktiskt ville bli bibliotekarier i en ganska traditionell bemärkelse, i alla fall till en början. På sätt och vis var det kanske inte så konstigt eftersom det var först på BIVIL som det verkligen gick upp för oss att BIVIL inte var en traditionell yrkesutbildning. Utbildningen kom att handla om hur man skapar en ökad akademisering och professionalisering av ett ämne genom att synliggöra dess rötter i forskningen. Ämnet kopplades till en förförståelse av de traditionella roller som biblioteks- och informationsvetare/ bibliotekarier har och har haft på arbetsmarknaden. BIVIL hade en fot i den ”gamla” skolan och en i det ”nya” akademiska tänkande, en spänning mellan ämnet biblioteks- och informationsvetenskap (B&I) och ”professionen” bibliotekarie. Vi upplevde att utbildningens upplägg andades en beslutsamhet att inte låta de centrala kompetenserna tyngas av statiska bilder av bibliotekarien som en krampaktig ”nyckelhållare”. Under utbildningen framhävdes ämnets möjlighet till att generera framtidens ”kunskapsskapare” eller kanske snarare ”kunskapskollaboratörer”. Det var tydligt att vår examen var långt från gårdagens kunskaper i fjärrlåneblankettsifyllnad, och närmare en multitaskande samtidsmänniska med kunskaper i såväl marknadsföring som databasuppbyggnad. Det talades mycket om att vår examen också skulle öppna upp mot flera olika arbetsmarknader – men det var svårt att greppa ”den alternativa arbetsmarknaden”. Som kanske överambitiösa studenter valde vi att våren 2005 anordna en ”Alternativ arbetsmarknadsdag” där vi bjöd in olika aktörer för att prata om ämnets möjligheter i arbetslivet. Det visade sig ganska svårt, då få kände till någon som faktiskt jobbade på den ”andra” sidan. Kompetensbehovet fanns där men vi hade svårt att hitta de verkliga aktörerna. Till slut hade vi samlat ihop ett par intressanta föreläsare som gav sina infallsvinklar på arbetsmarknaden för bibliotekarier. Det blev tydligt att den ”alternativa” arbetsmarknaden inte bara handlade om att ny mark måste brytas, utan lika mycket om att förändra befintliga strukturer inom de mer traditionella arbetsområdena. En av föreläsarna var Nanna Berg från danska bibliotekarieförbundet som jobbade just med förändringar på arbetsmarknaden och gav flera exempel på hur B&I kompetenser kunde appliceras i olika miljöer inom bland annat den privata sektorn. Efteråt skrev vi en kortare artikel som publicerades i DIK Forum, med den minst sagt övertydliga rubriken *Världen och arbetsmarknaden behöver bibliotekarier* (Kronfält & Voog, 2005). I efterhand kanske man kan se det som symtomatiskt för utbildningens retorik, att den bild som BIVIL och Birgitta Olander förmedlade till oss var just den att arbetsmarknaden behövde vår kompetens. En bild vi själva förstärkte gång på gång under utbildningens gång, inte minst under våra diskussioner kring PBL-frågor.

Detta trots att den där alternativa arbetsmarknaden inte riktigt ”fanns” eller åtminstone inte hade börjat efterfråga biblioteks- och informationsvetarnas kompetens. Utbildningen kom på ett sätt först. Det är kanske för tidigt att säga något om BIVIL i sig gick i bräschen för en förändrad syn på och attityd till de kunskaper som ligger i ämnet B&I, men klart är att utbildningen tog bibliotekarieprofessionens omställning på allvar.

Del 2) BIVIL – kärnkompetenser och arbetsmarknad

En av de första uppgifterna vi gjorde i vår PBL grupp var att utifrån en text med en liknelse mellan en bibliotekarie och någon i kassan på ICA diskutera bibliotekariers självbild och yrkesidentiteten. Bilden av bibliotekarien ställdes i kontrast mot vad vi upplevde som utbildningens mantra: ”detta är ingen yrkesutbildning”. Yrkesutbildnings icke vara, förutfattade meningar och nidbilder av bibliotekarierollen är teman som inte har stannat vid källarvåningens PBL-arbete utan har en tendens att ständigt återkomma. Debatten kring utbildningen, ämnet och ”professionens” kärna återkommer i många olika former och konstellationer. ”Kärnkompetenser” är ett begrepp vi vridit och vänt på så många gånger att vi kan stava det baklänges i sömnen numera. Vi som skriver den här texten känner till få andra yrkes- eller utbildningsområden som sysslar så mycket med navelskåderi som biblioteks- och informationsvetarkåren. Titeln ”ingenjör” är till exempel långt mer vidsträckt, diversifierad och luddig än ”biblioteks- och informationsvetare”, men trots detta är vår erfarenhet att ingenjören sällan bryr sig om att ens definiera inom vilket område ingenjörens examen rör sig, trots att man kan ha en examen inom så vitt skilda ämnen som teknisk fysik och industriell ekonomi. En ingenjör är en ingenjör är en ingenjör.

Det återkommande navelskådandet och den ständiga frågan om biblioteks- och informationsvetarens kärnkompetenser kanske trots allt har fyllt sin funktion. Genom att diskutera och analysera kärnkompetenserna och öppna upp för ifrågasättande gavs också möjligheter för en förändring av bilden av bibliotekarien, åtminstone internt bland B&I-folket. När B&I-studenten med en kanske inte ny men åtminstone problematiserad självbild kliver ut i arbetslivet tror vi att bilden av bibliotekarien på sikt kommer att förändras. Arbetsmarknaden idag ser inte ut som den gjorde när vi började utbildningen, trots att det inte gått så lång tid. Den förändringen beror säkert till stor del på samhällsutvecklingen, men vi hoppas och tror också att en internt förändrad självbild ligger till grund för den. Som vi ser det bidrog BIVIL:s ansats till förändringen som skett.

Biblioteks- och informationsvetarens arbetsområden

Biblioteks- och informationsvetarens ständiga ältande av den egna kompetensen kanske också vittnar om att vi under utbildningens gång inte blev så värst mycket klokare på var vi hör hemma. Kanske blev vi rent av mindre lämpade att arbeta på de samtida biblioteken? Kanske blev vi snarare rustade för att möta de utmaningar som man hela tiden pratade om att biblioteken i framtiden skulle stå inför och fortfarande står inför? I samband med att vi tog examen kom en rapport som ur ett bibliotekschefsperspektiv beskrev hur nyutexaminerade B&I:are uppfattades av sina arbetsgivare. I positiva ordalag beskrevs just det som vi under utbildningen blivit drillade i; det analytiska förhållningssättet och viljan att ta itu med komplexa och föränderliga problem och strukturer. Samtidigt påpekades det från vissa håll att de som kom med den nya formen av examina inte på samma sätt var rustade för det praktiska biblioteksarbetet (Harnesk, 2006). Rapportens resultat stämde ganska väl överens med våra erfarenheter och väcker åter frågan om kärnkompetenser - vad som var mest önskvärt på arbetsmarknaden; att vara generalist eller specialist. Vår utbildning gjorde oss kanske till mer generalister än vad andra och tidigare utbildningsupplägg hade gjort? Många av de traditionella yrkestekniska kunskaperna hade effektivt skalats bort och reducerats ner till en baskunskap och en kontextförståelse snarare än ett hantverkskunnande. Förståelsen för hur kunskapsorganisationen och informationshanteringen är uppbyggd och kan kommuniceras genom databaser, hemsidor eller, för att ge ett konkret exempel, genom rena systemsökningar på kommandostyrda plattformar som DIALOG. Hantverkskunnande ersattes av kunskapsskapande och problemorienterat förhållningssätt som i den bästa av världar skapar generalister som är specialister just på att vara generalister och på kort tid kan fördjupa delar av sin kunskap till en spetskompetens. Dessa kunskaper torde vara önskvärda på många av arbetsmarknadens informationstyngda områden.

Kärnkompetenser – ett onödigt begrepp?

Kanske vittnar hela den här obeslutsamheten kring kärnkompetenser och generalister kontra specialister om att det faktiskt inte är nödvändigt, inte ens önskvärt, att prata om kärnkompetenser när det handlar om biblioteks- och informationsvetare? Är det viktigt att ringa in och samtidigt begränsa ”professionens” kärna? När vi reflekterar över våra olika yrkesroller ser vi två tydliga gemensamma nämnare; kunskapsorganisation och

användarfokus. Hur skapar jag en miljö där användare från heterogena bakgrunder kan hämta och skapa sin egen kunskap? Är kunskapen om hur man skapar en sådan miljö en kompetens eller är det ett förhållningssätt?

En kunskap som vi båda använder oss mycket av i det dagliga arbetet är den om referenssamtalet. Vad folk frågar efter och vad de vill veta skiljer sig ofta åt och kunskapen om hur man får reda på det senare använder vi oss av flitigt. Insikten om hur besvärande folk kan tycka det är att blotta sina kunskapsluckor i och med att de ställer en fråga är avgörande för att skapa en miljö där detta blottande inte känns så graverande. Information måste presenteras på olika sätt för olika människor för att bli meningsfull och kunskapen om hur man gör detta är det som referenssamtalet handlar om. Är det kompetenser eller är det förhållningssätt?

I universitetsvärlden hittar vi referenssamtalet i sin traditionellare form. Det vill säga där dialoger och samtal med forskare, studenter, lärare och kursanvarige syftar till att lokalisera och besvara frågor så som; vad behöver vi veta, varför och hur? För en webbkommunikatör är detta angreppssätt på dialog minst lika viktigt: hur tar jag reda på vad du som beställare verkligen vill ha ut av din produkt? Kontakten med kollegor, användare eller samarbetspartners kan se olika ut men fokus ligger hela tiden på hur vi kan hjälpa våra respektive användare att få ut maximalt av vår service och våra tjänster, samt hur dessa kan utvecklas och förändras i takt med våra användares behov.

Tyngdpunkten i vår kompetens ligger i att förhålla oss som generalister och ha ett flexibelt angreppsätt så att vi när som helst kan fördjupa oss och på det sättet utveckla kärn- och spetskompetenser. Vad som har varit viktigt att fokusera på i vår bransch har förändrats, liksom utbildningen, och det enda som är säkert är att det kommer fortsätta förändas. Identifiera, lösa, utvärdera och börja om igen, ett ändlöst PBL-arbete.

Del 3) Biblioteks- och informationsvetenskapen i praktiken

Hur har vi som högskolebibliotekarie respektive webbkommunikatör/ fotograf/ egenföretagare använt oss av de kunskaperna som vi fick under vår tid på BIVIL för att komma till den punkt där vi är idag? Hur använder vi oss av dessa verktyg i våra arbeten?

På ett universitet finner vi den till synes ganska traditionella bibliotekarien men då högskolebiblioteken är i förändring måste många gamla sanningar omvärderas. I högskolebiblioteksvärlden finns det många avnämare av bibliotekets service och den

främsta uppgiften blir att gå in och interagera med studenter och forskare. Låta dem hitta fram till sin kunskap genom att använda bibliotekarien som bollplank. Det handlar om hjälp till självhjälp och att gå in i en kunskapsprocess och vara en katalysator. I en föränderlig publikationsvärld handlar användarfokus även om att synliggöra exempelvis den enskilde forskarens möjlighet att positionera sig och påverka sin publikationsstrategi. Ett uppdrag för högskolebibliotekarierna som kräver samarbetsförmåga för att kunna skapa mervärde inte bara för individer utan även för forskarsamhället i stort.

Webbkommunikatören arbetar med en helt annan målgrupp och marknad. Ändå ser vi liknande utmaningar, det vill säga att i grunden hantera behov i ett ständigt föränderligt informationslandskap. Webbkommunikation handlar om att kommunicera på webben, oftast i form av att producera webbsidor. Med en bakgrund som biblioteks- och informationsvetare blir inriktningen på skapandet av funktionella webbsidor annorlunda jämfört med andra som också gör webbsidor. Där andra webbsidesmakare är inriktade på design, kod och/eller sökmotoroptimering, är den BIVIL-skolade webbkommunikatören först och främst inriktad på att göra webbsidor som utgår ifrån användaren och som fyller en funktion, som stödjer verksamheten sidan representerar. Grunden är alltid informationsförmedling, användarvänlighet och att fylla ett syfte, därefter kommer färg, form och innehåll som överensstämmer med grunden.

Även i mötet med kunderna kan webbkommunikatören använda sina BIVIL-kunskaper. Som BIVIL:are blir man skolad i att möta många olika typer av människor och i varje möte och särskilt varje säljsamtal, handlar det om att ringa in samtalspartnerns specifika behov. På så sätt blir varje säljsamtal som ett slags referenssamtal. Insikten om att vad människor vill och gör, och vad de säger att de vill och gör, är två skilda saker, kommer ofta till användning!

Kunskapen om vikten av kunskapsorganisation, att organisera på ett sätt så att man lätt kan hitta det man söker, för att överhuvudtaget ha underlaget för att kommunicera, stödjer också webbkommunikatören i hennes vardag. Både då en köpare ska övertygas om att köpa, och när produkterna, webbsidorna, ska tillverkas.

Ytterligare ett förhållningssätt som vi har nytta av i vår vardag är att vi är öppna och har lätt för att starta samarbeten och kommunicera med andra – men här är det svårt att veta: blev vi sådana efter att ha gått BIVIL, eller gick vi BIVIL för att vi var sådana? Ett starkt drag eller inte så har vi ju ändå spontant gått ihop och samarbetat kring den här texten.

Det är alltså lätt att hitta likartade arbetsuppgifter hos webbkommunikatören och bibliotekarien vid universitetsbiblioteket, eller åtminstone utnyttjande av samma kompetenser. Intressant att se är att några av de djupt traditionella dragen i ”biblioteksvetenskapen” så som kunskapsorganisation och referenssamtalskunskap är de

drag som är tydligast. Biblioteks- och informationsvetenskapens formbarhet-/applicerbarhet hoppas vi framstår med all önskvärd tydlighet.

Del 4) Från då till nu

För oss stod BIVIL för ett nytänkande och ett framåtsträvande, en vilja att förändra. BIVIL tog omställningen av bibliotekarieprofessionen på allvar och vi upplevde en vilja att förändra både bilden av bibliotekarier och deras arbetsmarknad. På ett personligt plan fungerade BIVIL ofta som en torktumlare, där man kastades runt, vände och vred på begrepp och händelser, för att sedan landa i ny kunskap. Vi lärde oss att lösa problem, att komma vidare genom att ställa upp problem att lösa, ett sätt att tänka, och ett gäng mer eller mindre biblioteksspecifika omständigheter att applicera detta på. Vi lärde oss, från första till sista dag, att sätta användaren i fokus. Vi lärde oss att lära, både oss själva och andra, genom att ta vara på individers kompetens i en grupp. Denna grund använder vi oss dagligen av i våra respektive arbeten.

En stor del av såväl utbildningen som yrkeslivet har ägnats åt skärskådning av det egna ämnets roll. Frågan om vilka biblioteks- och informationsvetarens kärnkompetenser är har stött och blötts i oändlighet, så också i den här texten. Vår slutsats är dock att de kunskaper och redskap som en biblioteks- och informationsvetare kan framhålla är de som bidrar till att maximera informationsförsörjningen och kunskapsskapandet oavsett var man arbetar. Att vara B&I:are är först och främst att vara specialist på att vara en generalist. En generalist som lätt ställer om sig till ”specialist” inom i princip vilket givet fält som helst och på det sättet är gångbar i många informationstekniska yrken och områden. Problemlösning - att alltid ställa enskilda insatser mot ett övergripande syfte – är den bas på vilket allt vilar. På så vis handlar biblioteks- och informationsvetenskap inte så mycket om vad man kan - utan om vad man laddar sin kompetens med. Där informationen och sammanhanget skapas, där ska vi finnas.

Referenser:

Harnesk, Jakob (2006). ”Hvad vilja biblioteken? Arbetsgivarnas krav och förväntningar på framtidens B&I studenter”, Paper presenterat på konferensen *Mötesplats inför framtiden,* 11-12 oktober 2006 i Borås. Tillängligt via: http://bada.hb.se/bitstream/2320/4798/1/Harnesk.pdf

Kronfält, Eva & Voog, Hanna (2005). ”Världen och arbetsmarknaden behöver bibliotekarier” i DIK Forum, nr.7, s.19.

Carl Gornitzki

Carl Gornitzki, född och uppvuxen i Stockholm. BIVIL 2005-2007. Började efter avslutade studier på Radioarkivet, Sveriges Radio, för att i slutet av 2008 landa på Karolinska Institutets bibliotek. Tillhör avdelningen Forskningsnära tjänster och sysslar bland annat med undervisning, biblioteksystemsfrågor, support och referenshanterings-program.

Carl Gornitzki

”I thought you said you were a librarian?”

Platsen: en sobert inredd lunchmatsal på KTH. Sammanhanget: en tredagarskurs i laddningstabeller. Visserligen minns jag nog den friterade risbollen till lunch som starkast i dag, ett par månader senare. Men kursledarens kommentar – halvt på skämt, halvt på allvar – har ändå etsat sig fast.

Ja, jag är bibliotekarie. Förutom att det framgår i min e-postsignatur, i mitt anställningsbevis och i högen av oanvända visitkort, har jag därtill gått BIVIL 2005–2007.[20] Jag både *är* och *jobbar som* bibliotekarie – i dagsläget på Karolinska Institutets universitetsbibliotek. Men så enkelt är det förstås inte.

Måhända är det just identitetsproblematiken som ringar in och avgränsar bibliotekarierollen av i dag; en unik brygd av ömsom hängivenhet och naiv tilltro, ömsom plågsamt tvivel och ifrågasättande. Vem är jag? Vilken är nyttan? Fyller vi någon funktion i dagens Google-samhälle?

Cineasten gör möjligtvis en koppling till Bergmans kvalfulla 60-talstrilogi om Guds tystnad; i synnerhet till den försupne och tvivlande landsortsprästen i en av filmerna, *Nattvardsgästerna*. Och liksom den troende är en del av ett trossamfund, är bibliotekarien fångad i sitt bibliotekssamfund. Även där, i vår egen samfällighet, står frågan om bibliotekens roll, identitet och nytta ständigt på agendan – oavsett om vi tjänar medborgare, studenter eller elever.

Det är mot bakgrund av denna ontologiska osäkerhet man nog kan förstå min reaktion. "I thought you said you were..."

Vad urskiljer då en riktig bibliotekarie från en dilettantisk dito (enligt den brittiske kursledaren)? Svar: MARC 21.

---

20 BIVIL står för Biblioteks- och informationsvetenskap i Lund. Det dröjde ett par år efter utbildningen innan jag insåg att detta inte var självklar kunskap i hela bibliotekssverige.

Ämnet för kursen ifråga var batchimport av poster, till exempel e-bokspaket från en leverantör, som ska mappas och stoppas in i ett lokalt biblioteksystem. Arbetsprocessen tycktes mig oändligt komplicerad. Delvis beroende på mina, som det skulle visa sig, bristfälliga kunskaper i katalogisering i allmänhet och MARC-formatet i synnerhet. Delvis på grund av att laddningstabeller faktiskt är oändligt komplicerat (vilket mina kurskollegor i nästintill förtroliga ordalag medgav).

Ju längre kurstimmarna gick, desto större frustration. Min bibliotekarieidentitet – uppbyggd sedan ett par år på osviklig social kompetens, oförvitlig allmänbildning och ett okritiskt omfamnande av "låntagaren som kund"- begreppet – vittrade där och då samman. Inte blev det bättre av det faktum att jag, systembibliotekarie *in spe*, var ensam utkastad i ett rum med katalogisatörer (biblioteksvärldens rättslärde?).

Vid en efterlängtad lunch (jag tror det var kursdag två) luftade jag följaktligen min vanmakt för vår engelske ciceron. Jag förklarade situationen, påtalade min brist på adekvat MARC-kompetens och anlade en resignerad blick. Svaret känner ni till.

Som så ofta vid livskriser söker sig människan bakåt för att finna svar. Vem är jag? Hur hamnade jag här? Var kommer jag ifrån? Jag minns inte vad som triggade igång mina associationer; måhända en värmande höstsol. För min inre blick såg jag nämligen en alldeles älskvärd basgrupp i ett vårsoligt Lund, sittandes på vita plaststolar utanför vår egen Kulturanatom, muntert sysslandes och pysslandes med några små, nästintill pimpinetta, katalogiseringsuppgifter.

"Muntert"? Ja, upprymdheten var inte endast klimatrelaterad. Uppgiften i sig, minns jag så väl, fick oss att å ena sidan känna oss sedda, unika och en aning nördiga: att syssla med MARC var verkligen något eget, något som ur- och avskilde oss mot alla andra. Ett eget rum.

Å andra sidan erinrar jag mig också ett visst löjets skimmer över det hela: att vi sysslade med något obsolet, icke-anställningsbart och världsfrånvänt; något som BIVIL-studenten i gemen inte behövde prioritera. Vårt första år som bibliotekariestudenter hade snarare präglats av ett akademiskt fågelperspektiv: kulturpolitikens förutsättningar och utmaningar, organisationsteoretiska resonemang och förstås informations- och IT-samhället i allmänhet. Katalogiseringskursen var en kort men nödvändig nedflygning på marknivå.

Jag minns inte hur många poäng kursen faktiskt omfattade, men upplevelsen gör den i alla fall till kort. Den tillhörande examinationen, som vi filade på därute i solen, kan nog närmast jämföras med en pliktskyldigt ifylld ESTA-ansökan (det där formuläret man fyller i vid USA-besök): en bagatell, som man ändå en aning oroligt tvivlar på om man fyllt i rätt.

Varför kände vi så, där och då? Varför återkommer jag till detta minne nu, i ett tvivlande moment i mitt yrkesliv. Vad har det ena med det andra att göra?

Måhända kan man anställa en portion akademisk svulstighet: sakfrågan har helt enkelt sin grund i en inneboende konflikt mellan *tradition* och *modernitet*. Ett spänningsförhållande som inte låter sig (upp)lösas, utan snarare är en nödvändig del av vår profession och vårt biblioteksamfund. Vi är ju trots allt experter på att tillgängliggöra gamla saker med nya metoder; vi vurmar för det nya, det moderna, det samtida; vi vill ständigt omformulera kundens, medborgarens eller studentens bild av oss; vi är anpassliga, ibland till gränsen av självutplåning.

Eller så bör vi betrakta frågan utifrån en yrkesidentitet bestående av å ena sidan specifika och praktiska yrkeskompetenser. Bibliotekarien som stolt förvaltare av en lång tradition och succession av biblioteksanställda i samhällets och bildningens tjänst. Bibliotekarien som samlare, sorterare och – i bästa fall – tillgängliggörare.

Å andra sidan en yrkesidentitet formad av bildningstörst och boksynthet. En social och smidig konversatör, redobogen till det mesta, om än en aning otydlig i konturerna.

Nej, jag tror helt enkelt att det handlar om tvivel. Om tvivlet som bibliotekarieyrkets kärna; den gemensamma egenskap som definierar oss som kollektiv – oavsett om vi jobbar inom akademin, på skolan eller hos kommunen. Om ett tvivel vi förmodligen, om än i olika grad, delar med andra yrkeskategorier. Hade bibliotekarien inte i så hög utsträckning en fast och trygg anställning skulle vi förmodligen räknas in som kulturarbetare.

Inget gör mig så rädd som för tvärsäkra människor. Följaktligen minns jag mina två år på BIVIL med stor värme. Det var som att komma hem. Tänk att få bli klasskamrat med 42 tvivlare! (De BIVIL:are som i dag känner sig obekväma i att inrangeras i mina ymniga generaliseringar – unna en tvivlares korta bekantskap med sanningen.)

Vi tvivlade på det mesta.

Samtliga hade ju tillbringat minst två år inom akademien innan BIVIL, men många med betydligt mer än fyra terminer i bagaget. En handfull personer hade gedigna utbildningar i grunden, till exempel som journalist och lärare. Ett par stycken hade därtill att par års yrkesliv bakom sig; minns att en klasskamrat hade arbetat rätt många år i samma stockholmsförort där jag var uppväxt. Hade vi nu hamnat rätt? Skulle drömmen om att bli bibliotekarie besannas? Skulle gräset denna gång faktiskt bli grönare på andra sidan?

I dag slår det mig att många av mina klasskamrater förmodligen grubblade än mer på detta än jag. Själv ville jag mest initialt samla ihop mina strökurser från Stockholms universitet, men också en gång i livet få uppleva en riktig studentstad och det mytomspunna Möllevången på en och samma gång (och som det visade sig var en inte obetydlig del av klassen bosatt just där).

Förmodligen började vi tvivla redan halvåret innan, när det var dags för antagning. Många vänner och bekanta ställde sig en aning frågande till det faktum att bibliotekarieutbildningen av i dag faktiskt fordrade både test och intervju. Och om de flesta sökande nog tvivlade mest inför intervjun var det antagningstestet som skrämde mig. Till intervjun litade jag fast och fullt på min för åldern relativt goda konversationskonst – men ett skriftligt prov där min intellektuella kapacitet objektivt skulle mätas och utvärderas? Vedervärdigt, framför allt för självkänslan! (Det ska nämnas att endast ett urval från första provet blev kallad till intervju.)

I dag, så här sju år efteråt, kan jag bjussa läsaren på ett något privat minne. Efter en dygnslång vistelse i Lund för det berömda antagningsprovet, och efter att ha landat hemma i min dåvarande lägenhet satte jag mig och storgrät. Jag tvivlade nämligen inte längre utan var säker – säker på att jag aldrig skulle bli kallad till intervju! Så illa, oresonligt och storvulet kändes det då. Som tur är var känslan bedräglig.

När vi väl blev antagna tvivlade måhända en och annan anhörig över vårt yrkesval. Jag minns att en klasskamrat nämnde sin fars illa dolda tvivel. Själv fantiserade jag nog mest, som den nervmänniska jag är, på vad min omgivning skulle säga och tycka om bibliotekarieyrket. Skulle de förstå något jag knappt själv begrep?

Och tvivlet fortsatte under utbildningen. Över innehållet och upplägget, det vi läste och det vi inte läste, basgrupperna och teorierna. Inte minst fick vårt tvivel näring av alla de oräkneliga biblioteksbesök som ingick i utbildningen, hastiga men formativa inblickar i både lockande och dystra arbetsplatser. Var detta vår framtid?

Vidare undrade vi förstås om vi överhuvudtaget skulle få någon anställning. Jag minns själv att detta tvivel satte stor prägel på hela mitt andra BIVIL-år, för att inte tala om det tvivel uppsatsskrivandet gav upphov till.

Mitt i allt detta tvivel, var fanns där den försonande tillförsikten? Det som ändå fick oss alla (jag minns knappt några avhopp) att slutligen ta examen som biblioteks- och informationsvetare, att med högburet huvud kasta oss ut i en hård och tuff omvärld utanför Kulturanatomens trygga och bastanta famn, för att söka uppgå i en yrkeskår alltför känd för dess undermåliga lön.

Dels tackar jag min klass för detta. För trots alla våra individuella grubblerier och gemensamma samtal tror jag sällan att vi tvivlade på oss som kollektiv – för vi var ju stolta BIVIL:are, ett stolt avantgarde av biblioteks- och informationsvetare *in spe*, redo att oförväget ta sig an de mest mossiga och traditionsbundna av biblioteksinstitutioner. Därtill hade vi faktiskt blivit antagna, en känsla av utvaldhet som om något kan kitta samman ett kollektiv. Vi hade alltså både fått vår intellektuella kapacitet godkänd efter antagningstestet och blivit bedömda som socialt kompetenta under den efterföljande intervjun.

Dels minns jag Birgitta Olander som hållfastheten personifierad. Det var hon som visste varför vi blivit antagna, vad vårt pensum skulle fyllas med, vilka schablonbilder vi nu och i framtiden skulle utmana. Hela hennes uppenbarelse som högsta akademisk ansvarig kom att tjäna som en röd och fast tråd genom utbildningen.

I mångt och mycket kännetecknade Birgitta ett förhållningssätt när akademin är som bäst: å ena sidan en stark tradition av vetande och kontinuitet, å andra sidan en ärlig och radikal vilja att ifrågasätta sanningar och bryta ny mark.

Låt oss segla ner till marknivå igen. För hur gick det med min identitetskris? Är jag en riktig bibliotekarie? Om inte, hur går man tillväga för att bli en sådan? Det svaret blir jag er dessvärre skyldig. Men då undrar jag: ni som tillbringat en längre tid på ett bibliotek – har ni någonsin träffat en tvivlande katalogisatör? Inte jag i alla fall. Och på måndag – jag skriver detta en sen och vårvarm majkväll på Södermalm – ska jag på tredagarskurs i Libris-katalogisering på Kungliga biblioteket.

Linda Nilsson

Linda Nilsson har efter avslutad utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap arbetat som timvikarie på några av Malmös stadsdelsbibliotek, haft ett längre vikariat som bibliotekarie på Malmö Stadsbibliotek och bibliotekarie/informationsspecialist på advokatfirman Vinge i Malmö. Idag har Linda en fast tjänst som analytiker på Kriminalunderrättelsetjänsten, Länskriminalen, Polismyndigheten Skåne.

Linda Nilsson

En yrkesroll - flera möjligheter

Där satt jag, i en sal i Lund hösten 2006, första dagen på utbildningen på BIVIL. Vi skulle bli bibliotekarier. I min värld då, den där första dagen, så var målet med min utbildning att jag skulle få en tjänst på ett bibliotek. De flesta verkade ha ganska klart för sig redan då vilken typ av bibliotek de ville jobba på. Vissa ville arbeta som barnbibliotekarier och vissa hade tydliga mål att få tjänst på något forskningsbibliotek. Några verkade öppna för att få jobb på vilken form av bibliotek som. Jag däremot, hade verkligen ingen aning. Det var en aning förvirrande där i början måste jag medge. Var ville jag jobba?

Min bild av bibliotekarieyrket visade sig vara väldigt kopplat till just det fysiska biblioteket med en klar förbindelse till ett folkbibliotek eller skolbibliotek. Birgitta Olander visade dock ganska snart att fullt så enkelt var det inte. Det fanns ett stort behov av vår kompetens utanför den traditionella ramen, enligt henne, vilket redan märktes i bland annat Danmark där allt fler bibliotekarier kom att få arbete inom den privata sektorn. Min bild av bibliotekarieyrket blev med ens en väg med oanade möjligheter. Jag insåg att här var det vi, de blivande bibliotekarierna, som gavs möjlighet att definiera yrket. Från att tidigare känt att jag var borde föreställa mig vilken form av bibliotek jag ville arbeta på i framtiden, började jag föreställa mig inom vilka olika områden vår kompetens skulle kunna fylla en funktion.

Under första terminen hade vi ett seminarium där vi, tillsammans i grupper, skulle inventera vilka kompetenser, kunskaper och erfarenheter vi hade utöver de som vi fått genom våra utbildningar. Det var ett väldigt intressant sätt att spegla sig själv på och få grepp om vilka kompetenser man dels förvärvat genom sin utbildning och dels de som man fått på annat håll. Det är ju själva kombinationen av dessa som gör var och en av oss unika inför formandet av den individuella yrkesrollen, med våra utbildningar som bas.

Som en röd tråd genom hela utbildningen hade jag med mig frågeställningen: *Vilken kunskap får jag genom min utbildning och hur är den applicerbar på andra arbeten är enbart traditionella bibliotek?* Det blev mer och mer tydligt för mig under utbildningens gång att vår kompetens var komplex och sträckte sig mer än att till att

arbeta som ”bibliotekarie”. Dessutom hette ju utbildningen ”biblioteks- och informationsvetenskap” och inte ”bibliotekarieutbildning”.

Efter avslutad utbildning arbetade jag som timvikarie på några olika bibliotek i Malmö och fick erfarenhet av ”traditionellt biblioteksarbete” såsom informationssökning, förmedling av litteratur, gallring etcetera. Vidare fick jag ett vikariat på en advokatbyrå i Malmö som bibliotekarie och där blev det tydligt för mig vilka olika roller en bibliotekarie kan ha beroende på vilka uppgifter man får att lösa. Där var mitt arbete mångfacetterat med dels uppgifter som tydligt gick att härleda till vad jag vill kalla den mer traditionella bibliotekarierollen, men även uppgifter som jag inte riktigt vill kalla karakteristiska för denna. En del av mina uppgifter fick en tydligt affärsmässig inriktning och här såg jag helt plötsligt potentialen i utbildningen. På byråns kontor i Stockholm anställdes under tiden jag hade mitt vikariat, en person med ansvar för den delen av de arbetsuppgifter som jag såg som otraditionellt bibliotekariska såsom bland annat arbete med Business Intelligence[21]. Den person som anställdes hade gått på bibliotekshögskolan i Borås men hennes titel på byrån blev informationsspecialist! Vi hade alltså exakt samma bakgrund, arbetade till viss del med samma uppgifter men hade olika titlar.

Under tiden på byrån, blev det tydligt för mig, vilken värdering man la i vilken titel man har och vilka uppgifter som tillskrivs den. En informationsspecialist jobbade inte med ett fysiskt bibliotek utan jobbade mer digitalt och med ett mer affärsmässigt inriktat perspektiv medan bibliotekarien och dennes arbetsuppgifter var mer knutna till litteraturen och det fysiska biblioteket. Den gemensamma nämnaren för bibliotekarien kontra informationsspecialisten blev, utifrån min egen analys, informationssökningen samt informationshanteringen. Jag kom fram till att just kunskaper inom informationshantering samt informationssökning var kompetenser som skulle göra mig attraktiv på den ”alternativa arbetsmarknaden”.

Då mitt vikariat började gå mot sitt slut fick jag återigen möjligheten att reflektera över vilken yrkesväg jag skulle gå och jag bestämde mig för att inte låta bibliotekarietiteln ligga mig till ”last”. Jag ville utforska inom vilka yrken vår kompetens kunde vara attraktiv. Återigen gjorde jag den övning som Birgitta Olander hade fått oss BIVILare att göra den första terminen och började inventera mina kunskaper. Ganska snart fann jag mig själv i en diskussion om diskrepansen inom min egen profession, dess

---

[21] Företagets underrättelsearbete. För mer informations kring ämnet BI se exempelvis: A Typology of information needs. Y-M. Marti. In Gilad, B. & J.P Herring (ed). *The Art and Science of Business Intelligence analysis*. JAI Press Inc. Greenwich pp. 121-131 (1996).

komplexitet och definitionen av titel. Vad hände om jag tillskrev mig själv titeln informationsspecialist stället för bibliotekarie? Det var då jag insåg att jag ”satt fast” i bibliotekarietiteln. Den beskrev inte tydligt nog vad mina färdigheter var och vilka yrken jag kunde söka utanför just bibliotek.

I uppsatsen Don´t mention the ”L”-word. En analys av biblioteks- och informationsvetenskapsutbildades karriärmöjligheter efter utbildningen på den alternativa marknaden[22] beskriver författarna problematiken med en bibliotekarietitel som är så starkt förknippad med det fysiska biblioteket samt en viss typ av uppgifter. Inledningsvis i uppsatsen ställer författarna två olika definitioner mot varandra där bibliotekariens kompetens tillskrivs bland annat kunskaper såsom att välja ut, identifiera, samla och kvalitetsvärdera medier samt information på ett systematiskt vis. Vidare står det att bibliotekarien måste ha förmågan att snabbt kunna återfinna efterfrågat material och veta vilken informationskälla som är bäst till vilken fråga[23]. Intressant är att syna dessa kompetenser mot de som tillskrivs en informationsspecialists. Andersson och Strandberg har lyft fram en definition som talar om att en informationsspecialist använder information i sitt arbete för att effektivisera målen för en organisation. Detta görs vidare genom utveckling, distribution och hantering av informationsresurser och tjänster[24]. Sammantaget menar de att den största skillnaden som de ser är att informationsspecialisten har en större roll i förhållande till organisationen och dess måls betydelse i informationsprocessen[25].

Jag är benägen att hålla med om ovanstående resonemang kring att en informationsspecialists roll mer är att vara delaktig i en process som syftar till att effektivisera målen för en organisation. Dock utesluts inte de övriga karaktäristiska kompetenserna tillskrivna en bibliotekarie som att välja ut, identifiera, samla och kvalitetsvärdera medier samt information på ett systematiskt vis. Jag skulle snarare vilja påstå att det är just detta som utgör vår spetskompetens vilken är applicerbar inom många olika yrkesområden, inte enkom på bibliotek.

Birgitta Olander skriver i artikeln ”Framtidspotential”[26], om vilka egenskaper som bibliotekschefer söker samt saknar då de rekryterar nya medarbetare. Bland annat ansåg

---

[22] Maria Andersson & Diana Strandberg 2007.

[23] Andersson & Strandberg 2007, s. 5.

[24] Andersson & Strandberg 2007, s. 5.

[25] Andersson & Strandberg 2007, s. 6

[26] Birgitta Olander 1999.

bibliotekscheferna att en medarbetare bör vara *flexibel, självgående* och *engagerad*[27]. Jag tror framförallt att det är dessa egenskaper som man kan ha stor fördel av om man kan tänka sig en alternativ karriär. Olanders övning ledde för min del till att jag sökte ett jobb som analytiker vid Länskriminalavdelningen i Malmö. Idag är min titel underrättelseanalytiker och jag brukar säga att utbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap är det bästa jag har gett mig själv. Titlarna kommer och går men kunskapen består!

[27] Olander 2001, s. 3-7

En vänbok till Birgitta Olander

Olof Sundin
Förord

Anna Brümmer
Att vara en del i någon annans vision!

Ola Tengstam
Från LP-platta till surfplatta – 15 biblioteksår i Malmö

Karin Engström
En bibliotekarie i webbranschen

Marita Fagerlind
Sagan BIVIL – från metadata till midi-karaoke

Anna Åkerberg
Att ha förmågan till förändring

Olof Gardell
Framtidens bibl#%&&$arie – don't mention the word

Ellen Follin
Rustad för framtiden

Jonas Fransson
Birgittas skola

Klara Önnerfält och Lotta Davidson-Bask
Ranganathan och en luftmadrass i solen och sen blev vi årets skolbibliotekarier!

Eva Kronfält och Hanna Voog
Under BIVIL-trädets krona: Tradition, profession och nya tider

Carl Gornitzki
"I thought you said you were a librarian?"

Linda Nilsson
En yrkesroll - flera möjligheter

Lunds universitet
Institutionen för kulturvetenskaper
Biblioteks- & informationsvetenskap
BIVILs skriftserie 2012:1
ISSN:1401-2375
ISBN: 978-91-637-1605-8

Printed by Media-Tryck, Lund 2012, Sweden